

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**DŮLEŽITOST A ROLE ZPRAVODAJSKÝCH
SLUŽEB A ZPRAVODAJSKÉ SLUŽBY
ČESKÉ REPUBLIKY**

Autor práce: Pavel Kolář, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. PhDr. Jiřímu Bílému, CSc., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

KOLÁŘ, P. *Důležitost a role zpravodajských služeb a zpravodajské služby České republiky : bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2015. 78 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Klíčová slova: Zpravodajská služba, Tajná služba, Špionáž

Bakalářská práce pojednává o významu a nezastupitelnosti zpravodajských služeb, jako jedné z hlavních bezpečnostních složek každého státu. Práce je členěna do několika kapitol a následných podkapitol, kde je možné se seznámit se základními úlohami a úkoly zpravodajských služeb, seznámit se blíže se zpravodajskými službami České republiky a na explicitních příkladech ukázat jejich význam a roli. Teoretická část je věnována charakteristice současných zpravodajských služeb České republiky a jejich vývojovému přechodu do nynější podoby. Praktická část je demonstrována na skutečných událostech a skutečných osobách, které se do historie zapsaly právě ve spojitosti se zpravodajskými službami. Na těchto událostech je aplikována i teoretická část pojednávající v obecné rovině o zpravodajských službách.

ABSTRACT

KOLÁŘ, P. *Importance and Role of Intelligence Agencies and Intelligence Agencies of the Czech Republic : Bachelor thesis.* České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2015. 78 p. Supervisor: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Key words: Intelligence agency, Secret service, Espionage

This bachelor thesis deals with significance and irreplaceableness of Intelligence Agencies, as one of the main security units of an every state. The thesis is divided into several chapters and subsequent subchapters, where it is possible to learn about basic roles and tasks of intelligence agencies, find out more about Intelligence agencies of the Czech Republic and on explicit examples show their significance and role. The theoretical part is devoted to characteristics of current I.A. of the Czech Republic and their developmental transition to the present form. The practical parts are demonstrated in real events and real persons that made history just in context with intelligence agencies. The theoretical part of the work, describing intelligence agencies in general, also involves these events.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce, stanovení hypotézy	11
2 Zpravodajská služba.....	12
2.1 Úloha a úkoly	13
2.2 Ředitel a náměstci ředitele.....	17
2.3 Struktura a příslušníci zpravodajské služby	18
2.4 Sídlní objekty zpravodajské služby	21
2.5 Zpravodajské služby a studená válka	22
2.6 Zpravodajské služby a 11. září	25
3 Zpravodajské služby Československa 1918 - 1948	29
3.1 Masarykův špion Emanuel Voska.....	29
3.2 František Moravec – Moravcova jedenáctka.....	30
3.3 Špioni v protektorátu – atentát na Heydricha	33
4 Zpravodajské služby Československa 1948 - 1989	35
4.1 Státní bezpečnost.....	35
4.2 Vojenská rozvědka a kontrarozvědka.....	36
4.3 František Tišler a Josef Frolík	37
5 Zpravodajské služby Československa – České republiky.....	40
5.1 Bezpečnostní informační služba.....	41
5.1.1 Charakteristika, úkoly, činnost.....	43
5.1.2 Významní představitelé.....	45
5.2 Úřad pro zahraniční styky a informace	46
5.2.1 Charakteristika, úkoly, činnost.....	48
5.2.2 Významní představitelé.....	50
5.3 Vojenské zpravodajství	51

5.3.1	Charakteristika, úkoly, činnost.....	53
5.3.2	Významní představitelé.....	55
5.3.3	601. skupina speciálních sil generála Moravce.....	57
6	Velké špionážní aféry a operace	59
6.1	Poválečné využití nacistických špiónů.....	59
6.2	Britský špion George Blake.....	60
6.3	Sovětský špion Oleg Gordijevskij.....	61
6.4	Americký špion Aldrich Ames.....	62
6.5	Únos Adolfa Eichmanna	64
	Závěr, splnění hypotézy	67
	Seznam použitých zdrojů	71
	Seznam zkratk	76

Úvod

Říká se, že špionáž (zde myšleno obecně společně s kontrašpionáží) je druhé nejstarší řemeslo na světě. Co to však je špionáž? V počátcích lidských věků, se špionáž mohla podobat dnešnímu vojenskému průzkumu. Např. když lidé v pravěku stopovali, sledovali, kladli pasti a posléze lovíli dávné mamuty, dá se mluvit o již zmíněném vojenském průzkumu s prvky špionáže. Bylo potřeba totiž zjistit, kde se mamuti vyskytují, jaké mají stravovací návyky, kdy je vhodná doba pro útok (konkrétní lov, zpravidla při oddělení se od zbytku smečky) a mnoho dalšího. Výraznější podobu špionáží pak dala doba středověku, kdy se lidé již nezabývali jen lovem mamutů, ale na scéně byli mnohem zajímavější cíle, jako např. územní zisky, naleziště nerostných surovin (zlato), náboženské války, mocenské souboje a mnoho dalších podnětů. Zejména panovníci a vládci jednotlivých zemí, potřebovali informace o svých sousedících královstvích, o svých nepřátelích ale i o svých spojencích. Na druhou stranu, se však samozřejmě snažili utajovat před těmito subjekty i své vlastní důležité informace (principy kontrašpionáže), ať už se jednalo např. o stav vojska, míru chudoby v zemi, náladovost poddaných a obyvatelstva, stav státní pokladny, závazky, uzavřené smlouvy a dohody, atd., či samotné vyhledávání nepřátelských špiónů. Takovéto informace byly pro jednu či druhou stranu v době války obzvláště důležité a pomocí špionáže se dal (a samozřejmě i v dnešní době dá) porazit, či citelně oslabit evidentně silnější nepřítel, čehož si byli panovníci a zejména vojenští velitelé dobře vědomi.

Převedeno do dnešní odborné terminologie se samozřejmě jednalo o větev špionáže tzv. rozvědky a druhou větev špionáže - kontrašpionáže tzv. kontrarozvědky. Organizace, která rozvědku a kontrarozvědku zastřešuje je obecně zpravodajská služba (dále jen ZS), nesoucí v dané či minulé době nějaký konkrétní název. Úkoly ZS vykonávají lidé pracující pro takovouto ZS, ať už jsou nazýváni jako zaměstnanci, příslušníci, agenti či obecně jako špióni. (viz. další části této bakalářské práce).

V dřívějších dobách (cca od 15. století), byla špionáž prováděna poněkud odlišně než v dnešní době. Existovali z dnešního pohledu pouze omezené možnosti provádění špionáže, ať už více ku prospěchu jedné strany, či druhé nepřátelské strany. Samozřejmě s vývojem světa probíhal i vývoj špionáže, avšak v různých časových úsecích existovaly limity, které buď šlo, nebo nešlo změnit. Daly by se charakterizovat zcela obecně světově např. takto:

- omezená rychlost předávání zpravodajských informací - rychlost jezdce na koni,
- neexistence evidence obyvatel - špióni se mohli vydávat za různé osoby,
- vzdělanost a znalost ZS měla jen omezená skupina osob,
- policejní či forenzní práce nebyla dostatečně známa a vyvinuta,
- značná neobtížnost rozluštění šifer (oproti dnešnímu šifrování počítači),
- technická a materiální vyspělost (trezory na úschovu, neviditelné inkousty),
- atd.

V Japonsku např. legendární ninjové, v USA za dob prezidenta Abrahama Lincolna např. legendární soukromý detektiv Alan Pinkerton, či za 1. světové války např. taktéž legendární špiónka Mata Hari. Pohled badatele či čtenáře na výše uvedené špióny výše uvedené doby může být různý. Na jedné straně zmínění ninjové - profesionálové, od útlého věku cvičení v bojových uměních, medicíně, špiónáži, boje mečem, atd. A na druhé straně Alan Pinkerton - soukromý detektiv, Mata Hari - tanečnice. Nedojde zde k rozboru životů a činů těchto osob - špiónů, ale k poznamenání snad jen zdůraznit, že třebaže jedinec o těchto osobách neví téměř zhola nic, zcela určitě bude jejich jména či organizaci podle názvu znát.

V současné době (v cca od 20. století), kdy proběhl mohutný rozvoj vědy a techniky, miniaturizace elektroniky, vznik a následné rozšíření počítačů, satelitů, družic a Internetu se změnila i špiónáž. Tajné zprávy se již nemusí psát neviditelným inkoustem mezi řádky dopisu či se nemusí sledovat zájmový objekt skrze zrcátko nelapené na vnitřní straně novin (i když staré a osvědčené metody a techniky využít samozřejmě lze i nadále), ale používají se např. několikanásobné šifrovací algoritmy pomocí výkonných počítačů pro šifrování tajných dokumentů, zájmové území lze sledovat ze vzdálenosti pár metrů nad zemí ze satelitu, odposlechy a pozorování lze díky vyspělé technice provádět z velkých vzdáleností, atd. Vždy však záleží na zákonných limitech a oprávněních, které dovolují v určitých situacích nasadit určitou techniku a metody a také na míře finančních prostředků. Není snad nutné zdůrazňovat, že ZS, která provádí ochranu dané země - státu, by vždy měla mít k dispozici ten nejlepší lidský i technický potenciál.

Jak již bylo rovněž uvedeno, s vývojem civilizace jde i vývoj ZS, respektive špiónáže. Zásadní vývoj však znamenaly především tyto mezníky doby:

- 1. světová válka,
- 2. světová válka,
- studená válka (zlatý věk špionáže).

V novodobé historii by se dalo mluvit zejména o těchto dobových meznících:

- doba po studené válce,
- doba před 11. zářím 2001,
- doba po 11. září 2001.

ZS a vše co k ní patří, má zcela jistě multidisciplinární povahu, jelikož v sobě zahrnuje poznatky mnoha oborů a odvětví, např.:

- matematika (algoritmy pro šifrování a dešifrování),
- medicína (první pomoc, chorobopis zdravotního stavu zájmového subjektu),
- chemie (výroba jedů a protijedů, výbušniny, hořlaviny),
- cizí světové jazyky, místní dialekty, tradice,
- elektronika, rádio-elektronika (vysílače, přijímače, navigace),
- fototechnika, videotechnika (sledování, dokumentace),
- IT (počítače, počítačové programy),
- sebeobrana, střelba, vojenský výcvik, výcvik přežití (pro agenty operativy),
- atd.

Co je tedy špionáž? Odborně lze říci, že špionáž je: „Utajené získávání informací z cizího státu nebo o něm. Takto široce pojatý pojem zahrnuje jak politické informace, tak informace ekonomické, vědecké či vojenské.“¹

Co je tedy kontrašpionáž? Odborně lze říci, že kontrašpionáž je: „V první řadě se tímto pojmem rozumí úkol bezpečnostních úřadů pátrat po cizích špionech ve vlastní zemi a zneškodňovat je. Často se však pod tento pojem zahrnuje i obrana proti veškeré činnosti nepřátelských zpravodajských služeb, tedy kroky směřující k likvidaci špionáže, sabotáže a dalších aktivních opatření protivníka.“²

¹ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 464.

² ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 224.

1 Cíl a metodika bakalářské práce, stanovení hypotézy

Cílem bakalářské práce je zjistit, jakou roli měli zpravodajské služby v utváření podoby dnešního světa a zda jsou ve vyspělém 21. století nadále prospěšné a potřebné. Tento cíl bude také formulován na zpravodajské služby České republiky, s ohledem na jejich předchůdce v uplynulých státních zřízeních. Závěrečným cílem bakalářské práce bude uvedení případných indicií, či poukázání směru, pro zlepšení práce a výkonnosti zpravodajských služeb.

Teoretická část se zabývá obecnou charakteristikou zpravodajských služeb, jejich postavením ve státní správě a jejich úlohami a úkoly. S ohledem na Českou republiku, jsou zde uvedeny předešlé a nynější zpravodajské služby České republiky, opět s vymezením jejich postavení ve státní správě a jejich úlohami a úkoly. Zpravodajské služby České republiky jsou podpořeny zejména příslušnou legislativou. Vzhledem k přísnému utajení fungování a činnosti zpravodajských služeb, jsou všechny zdroje použité pro tuto bakalářskou práci veřejně přístupné a nejsou zde použité žádné zdroje podléhající jakémukoliv stupni bezpečnostního utajení. Použité zdroje jsou zejména z odborné literatury, odborných a zájmově-badatelských internetových stránek a již zmíněné legislativy České republiky.

Praktická část bakalářské práce je provedena pomocí formy kazuistiky a analýzy dat a kombinovaná metodou komparace. Kazuistika je aplikována na skutečných událostech a skutečných osobách, které se odehrály ve spojitosti se zpravodajskými službami, respektive se špionáží. Tyto události zasahují od doby 2. světové války, až do dnešních dnů. Značná část se však nalézá v době studené války, která se obecně považuje za zlatý věk zpravodajských služeb. Tyto události jsou následně analyzovány a případně pomocí metody komparace dále zpracovávány k možným indiciím, či poukázáním směru, pro zlepšení práce a výkonnosti zpravodajských služeb. Současné celosvětové dění ve spojitosti se zpravodajskými službami je taktéž analyzováno.

2 Zpravodajská služba

ZS by měla být chápána, jako další z mnoha státních orgánů bezpečnostního charakteru, který společně s ostatními státními bezpečnostními orgány funguje k ochraně a bezpečnosti státu, jeho zájmů a jeho obyvatel. Specifikem ZS, je jejich úloha na poli špionáže (rozvědná činnost) a kontrašpionáže (kontrarozvědná činnost). ZS, se může v různých částech světa i různěji nazývat, ať již např. tajná služba, špionážní služba, tajná policie, tajná státní policie, státní bezpečnostní služba, atd., ale všechny fungují a pracují na podobných základech a principech. Rozdíl může nastat v několika metodách u demokratických a nedemokratických ZS.

Odborně jsou ZS chápány jako: „...úřady, které mají zpravidla těsné organizační vazby s politickým vedením země, shromažďují, vyhodnocují politicky relevantní zprávy a poskytují je dál, případně rovněž vyvíjejí aktivity s cílem poškodit nebo ovlivnit politické protivníky doma nebo v cizině. ... je třeba odlišovat zpravodajskou službu v užším slova smyslu: jejím úkolem je pouze shromažďovat a vyhodnocovat zprávy, z dalších aktivních opatření je vyloučena.“³

Každá ZS je zřízena na základě zákonného usnesení daného státu, prostřednictvím jeho zákonodárnou komorou. Zákon stanovuje základní informace o ZS, její postavení ve státní správě, úkoly, pravomoci, kontrolu ale i zodpovědnost. Zákon však v sobě ukrývá obvykle daleko více informací (pokud zákon sám neodkazuje na jiný zákonný předpis, který danou problematiku dále upravuje) a to např. hospodaření ZS, výběr příslušníků ZS, práva a povinnosti těchto příslušníků, získávání, zpracovávání a vyhodnocování zpravodajských informací a mnoho jiného. Avšak pouze na základě zákona (či přidružených zákonů) by nemohla žádná ZS fungovat, proto se nesmí zapomenout ani na další podzákonné předpisy, na principu vyhlášek, nařízení, pokynů či rozkazů od nadřízeného ministerstva, vlády či vedení samotné ZS. Tyto další podzákonné předpisy, v sobě obsahují informace, které nelze uveřejnit v samotném příslušném zákoně či přidruženém zákoně (zákon je vždy veřejně vydán a tudíž volně přístupný celé veřejnosti), jelikož v sobě obsahuje informace, spadající do některého ze stupňů bezpečnostního utajení. Např. získávání, zpracovávání a vyhodnocování zpravodajských informací, bude podrobněji upraveno v nějakém utajeném

³ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 519-520.

podzákoněm předpisu, aby teoreticko-prakticky specifikovalo nástroje, postupy, metodiku, analýzu, atd., jako doplněk k obecnému znění v příslušném či přidruženém zákoně. Z logiky věci a základního důvodu vzniku ZS (ochrana a bezpečnost státu, jeho zájmů a jeho obyvatel) jasně vyplývá, že know-how ZS, musí být před nepřátelským (nežádoucím) aparátem utajeno. Jelikož, jak již bylo výše uvedeno, je každá ZS zřízena konkrétním státem, jedná se buď o klasickou vojenskou ozbrojenou složku, či složku, která má postavení vojensky organizované ozbrojené složky.

Např. v ČR jsou tři ZS (viz. kapitola 5 této bakalářské práce), jedna má postavení vojenské ozbrojené složky (ozbrojené síly) - *Vojenské zpravodajství*, a zbylé dvě - *Bezpečnostní informační služba* a *Úřad pro zahraniční styky a informace*, mají postavení vojensky organizované složky. V druhém případě se přesněji jedná o ozbrojený bezpečnostní sbor, které jsou organizovány vojensky tím stylem, že např. jejich příslušníci jsou ve služebním poměru k ČR, mají služební hodnosti, služební zařazení, určitá specifická práva a povinnosti, či tím, že výkon služby funguje i na principech rozkazů. Takto obecně rozdělené je to ve všech státech světa. Příslušníci ZS jsou buď zařazeni v armádě jako vojáci, či jako příslušníci jiného státního bezpečnostního aparátu.

2.1 Úloha a úkoly

„Zpravodajská činnost se tradičně odehrává ve třech rovinách:

Strategická: Zkoumání schopností a záměrů cizích zemí, například zda stát tajně nevyvíjí jaderné zbraně, případně jak s takovými zbraněmi v případě jejich vyvinutí hodlá naložit.

Taktická: Sběr operačních informací, například kolik má jiný stát tanků nebo kolik mužů čítá jeho armáda.

Kontrašpionážní: Ochrana státních tajemství, před špionážními operacemi dalších zemí.“⁴

Tyto tři směry zpravodajské činnosti, se využívají pro získávání zpravodajských informací, respektive informací (surová informace), ze kterých se posléze stává zpravodajská informace. ZS daného státu, budou mít nadřízenými státními orgány zákonně schválenou (nařízenou) spolupráci a vzájemnou výměnu zpravodajských

⁴ VOLKMAN, E. *Dějiny špionáže: tajný svět špiónů, vyzvědačů a rozvědčků od starověku až do doby po II. září*. 1. vyd. Praha : Fortuna Libri, 2008, s. 8.

informací mezi vlastními či jinými státními ZS (způsob snadného získávání informací, či zpravodajských informací). Zpracovaná zpravodajská informace (hotová informace) může mít rozličnou míru své pravděpodobnosti a pravdivosti, respektive se dá ze závěru takovéto informace procentuálně vyjádřit, zda se stane to, co zpráva obsahuje či nikoliv. Je nutné připomenout, že samotná zpráva je vyhodnocována a zpracovávána z několika informací či ze zpravodajských informací (zpravodajských kanálů - zdrojů), které poskytují různé technické zdroje či lidské zdroje, které také mají svou hodnotu pravděpodobnosti, pravdivosti, přesnosti a spolehlivosti. Níže jsou uvedeny stupně pro takovéto hodnocení zdrojů a informací a rovněž druhy samotných zdrojů.

Spolehlivost lidského zdroje lze rozčlenit do těchto škál:

- 1) „zcela spolehlivý = zdroj je dlouhodobě prověřený, vždy mluví pravdu, je kvalifikovaný a autentický,
- 2) obvykle spolehlivý = zdroj je většinou pravdomluvný, ale nemá vždy přímý přístup k věci, proto je jistá drobná pochybnost o kvalifikaci nebo plné autenticitě,
- 3) asi spolehlivý = zdroj přináší občas pravdivé zprávy, ale může mít zájem na selekci údajů, nebo: pochybujeme o jeho kvalifikaci,
- 4) obvykle nespolehlivý = zdroj je většinou nekvalifikovaný a neautentický,
- 5) nespolehlivý = zdroj poskytuje nekvalifikované a neautentické vstupy nebo jsou zprávy překroucené nebo jde o podvrhy,
- 6) nelze posoudit = zdroj je nový, dosud neprověřený nebo zcela neznámý, stupeň jeho kvalifikace autentičnosti nelze posoudit.“⁵

„Škála použitelná pro hodnocení důvěryhodnosti (kredibility) konkrétní informace:

- 1) pravdivá informace = verifikována i z jiných nezávislých zdrojů,
- 2) pravděpodobně pravdivá = logicky skloubena s jinými, zapadá do kontextu, odjinud ale potvrzena není,

⁵ ZEMAN, P. Zpravodajský cyklus - klišé nebo nosný koncept?. In: *Obrana a strategie (Defence and Strategy)* [online]. Brno : Univerzita Obrany, 2010-6-15, s. 55 [cit. 2014-12-28]. ISSN 1802-7199. DOI: 10.3849/1802-7199.10.2010.01.045-064. Dostupné z WWW: < <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2010/1-2010/clanky/zpravodajsky-cyklus-klise-nebo-nosny-koncept.html#.VKAUpwA0E>>.

- 3) asi pravdivá = není potvrzena, ale ani vyvrácena, je logická, ale nezpůsobilá pro závěr, protože např. příliš obecná nebo fragmentární, nebo naopak vybočující,
- 4) pochybná, ale možná pravdivá = nyní nepravděpodobná, ale není nelogická, tj. nemůžeme přijmout ani zamítnout, nelze vyloučit, že získá v dalším vývoji platnost,
- 5) nepravděpodobná = je popřena jinými informacemi, nelogická, neodpovídá kontextu,
- 6) nelze posoudit = v současnosti chybí data ke srovnání.“⁶

Rozdělení zpravodajských zdrojů - disciplín sběru:⁷

- 1) zdroje veřejnosti dostupné (OSINT - Open Source INTelligence.),
- 2) utajené zdroje a metody,
 - zpravodajství od a prostřednictvím lidských zdrojů (HUMINT - HUMAN INTelligence),
 - rádiové zpravodajství (SIGINT - SIGNAL INTelligence),
 - zobrazovací zpravodajství (IMINT - IMAGE INTelligence),
 - zpravodajství vyvozené z technických příznaků (MASINT - Measurement And Signature INTelligence).

Jedním z příkladů, kdy závěr ze zpravodajských informací byl špatný (ať už špatnou analýzou, špatným vyhodnocením, podstrčením klamných zpravodajských informací nepřítelem, činnost agenta - dubléra, či jen pouhou lepší činností nepřítele) je útok čínských vojáků na americké vojenské jednotky generála MacArthura v Severní Koreji roku 1950: „Byl by to obrovský masakr, řekl sebevědomě prezidentu Trumanovi a odmítal zpravodajským službám věřit. Jeho špioni totiž po čínské vojenské přítomnosti v Severní Koreji nezaznamenali ani stopu - žádné zásobovací sklady, rádiové signály řídící pohyb jednotek, koncentrace vojáků ani ohně, u kterých by se vojáci v korejských teplotách pod bodem mrazu ohřívali. MacArthur ovšem netušil, že

⁶ ZEMAN, P. Zpravodajský cyklus - klišé nebo nosný koncept?. In: *Obrana a strategie (Defence and Strategy)* [online]. Brno : Univerzita Obrany, 2010-6-15, s. 56 [cit. 2014-12-28]. ISSN 1802-7199. DOI: 10.3849/1802-7199.10.2010.01.045-064. Dostupné z WWW: < <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2010/1-2010/clanky/zpravodajsky-cyklus-klise-nebo-nosny-koncept.html#.VKAUpwA0E>>.

⁷ ZEMAN, P. Zpravodajský cyklus - klišé nebo nosný koncept?. In: *Obrana a strategie (Defence and Strategy)* [online]. Brno : Univerzita Obrany, 2010-6-15, s. 52-53 [cit. 2014-12-28]. ISSN 1802-7199. DOI: 10.3849/1802-7199.10.2010.01.045-064. Dostupné z WWW: < <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2010/1-2010/clanky/zpravodajsky-cyklus-klise-nebo-nosny-koncept.html#.VKAUpwA0E>>.

Číňané moc dobře věděli, jaká neklamná znamení budou MacArthurovy špehové hledat, a tak si dali nesmírně záležet na tom, aby byla jejich armáda neviditelná. ... V konečném důsledku pak v Severní Koreji zaujalo útočné postavení přes 200 000 čínských vojáků, kteří byli odhaleni až v okamžiku, kdy napadli MacArthurovy nepřipravené jednotky a uštědřili jim zdrcující porážku.“⁸

Dalším příkladem, avšak ne špatnou prací ZS, ale špatným rozhodnutím nadřízených státních orgánů, kterým ZS předávají výslednou zpracovanou zprávu a tyto nadřízené státní orgány by ji měli brát v potaz, je útok na SSSR v roce 1941. „ ... zaslepenost Josifa Stalina z roku 1941, kdy mu jeho špioni - nepopíratelně ti nejlepší na celém světě - poslali podrobné a jednoznačné informace o tom, že nacistické Německo hodlá napadnout Sovětský svaz. Stalin tomu však jednoduše odmítal věřit a na jedno hlášení, udávající přesné datum a čas invaze, opovržlivě načmáral „britská provokace“. Žil v přesvědčení, že Hitler žádnou invazi neprovede, a nehodlal se nechat přesvědčit ani sebevětším množstvím tajných informací. Šéfové zpravodajského aparátu se nejvyššímu veliteli podle očekávání poslušně podřídili a zabezpečovali ho, že má bezpochyby pravdu a že špioni šířící podobné „provokace“ budou patričně potrestáni.“⁹

Z dvou výše uvedených příkladů válečné historie lze pochopit, že způsob s jakým se naloží se zpravodajskou informací, záleží ve finále pouze na vedení státu či země, dané ZS. Obecně lze říci, že vedení státu zadá svým ZS (ať už speciálně, či automaticky ze zákona) úkoly, které mají obecně ochránit stát, jeho zájmy a jeho obyvatele. Jiné úkoly mohou však být i požadovány speciálně, např. při nějaké právě vzniklé hrozbě, světové události, atd. ZS začne na úkolu pracovat, dle tzv. postupu zpravodajské činnosti.

Postup zpravodajské činnosti v sobě zahrnuje určité jednotlivé kroky, které lze zjednodušeně vyjádřit např. takto (koncept zpravodajského cyklu):¹⁰

- a) vznesení požadavku na informace,

⁸ VOLKMAN, E. *Dějiny špionáže: tajný svět špionů, vyzvědačů a rozvědčků od starověku až do doby po II. září*. 1. vyd. Praha : Fortuna Libri, 2008, s. 9.

⁹ VOLKMAN, E. *Dějiny špionáže: tajný svět špionů, vyzvědačů a rozvědčků od starověku až do doby po II. září*. 1. vyd. Praha : Fortuna Libri, 2008, s. 9.

¹⁰ ZEMAN, P. Zpravodajský cyklus - klíše nebo nosný koncept?. In: *Obrana a strategie (Defence and Strategy)* [online]. Brno : Univerzita Obrany, 2010-6-15, s. 46-47 [cit. 2014-12-28]. ISSN 1802-7199. DOI: 10.3849/1802-7199.10.2010.01.045-064. Dostupné z WWW: < <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2010/1-2010/clanky/zpravodajsky-cyklus-klise-nebo-nosny-koncept.html#.VKAUpwA0E>>.

- b) naplánování postupu (odkud, kdo, jak, za jakou cenu...),
- c) sběr potřebných informací (utajenými i neutajenými způsoby a prostředky),
- d) zpracování surových informací,
- e) analyticky zpracovaná zpravodajská informace + přidání významné hodnoty (doplnění z jiných zdrojů),
- f) vytvoření výstupního produktu - odpověď na zadání,
- g) předání zpravodajské informace.

„Zpravodajské výstupní zprávy mají mít tyto žádoucí vlastnosti:

Přesnost: Data ze všech zdrojů musí být starostlivě posouzena, zda se v nich neocitla technická chyba, zkreslené vnímání, nebo dokonce „nepřátelský záměr svést na scestí“ (hostile deception).

Objektivnost: Všechny závěry musí být starostlivě posouzeny, zda nejsou ovlivněny předsudky, přáními, záměrným posunutím významu anebo zda neobsahují manipulaci způsobenou něčími zájmy.

Upotřebitelnost: Výstupní zpravodajské sdělení musí být v podobě, jež usnadní jak pochopení, tak možné využití. Výstupní text musí být kompatibilní s možnostmi zákazníka s daným papírem administrativně manipulovat (ochrana, uložení).

Významnost (relevance): Zasláná informace musí odpovídat zákazníkovi potřebě a zaměření s tím, že konsekvence a význam sdělované informace musí být osvětlen a „šit zákazníkovi na míru“.

Včasnost: Zpráva se u zákazníka musí ocitnout tehdy, když je pro něj aktuální.“¹¹

2.2 Ředitel a náměstci ředitele

Ředitel a náměstci ředitele jsou hlavními představiteli, čili vedením dané ZS. Jsou to nejen velitelé vojenského významu ale vzhledem k nutnosti dnešní doby hlavně také manažeři. Co je však (a mělo by být) samotnou základní prioritou výběru vedení, je, že každý takovýto velitel by měl být z dané ZS veterán s jistými odslouženými lety a zkušenostmi. Na místa ředitelů a jeho náměstků jsou zpravidla vybíráni lidé,

¹¹ ZEMAN, P. Zpravodajský cyklus - klišé nebo nosný koncept?. In: *Obrana a strategie (Defence and Strategy)* [online]. Brno : Univerzita Obrany, 2010-6-15, s. 57 [cit. 2014-12-28]. ISSN 1802-7199. DOI: 10.3849/1802-7199.10.2010.01.045-064. Dostupné z WWW: < <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2010/1-2010/clanky/zpravodajsky-cyklus-klise-nebo-nosny-koncept.html#.VKAUpwA0E>>.

z podřízených vyšších postů ZS, jako jsou např. velitelé různých sekcí, či správ. A to opět z toho důvodu, že takovýto velitelé byli kdysi vybráni jako tehdejší velitelé odborů či oddělení. Jednoduše řečeno klasický kariérní řád. Od základního příslušníka ZS, postupně až do velitelských postů.

Ředitele dané ZS z řady kandidátů vybírají čelní představitelé státu, ať už je to král, vláda, prezident či parlamentní instituce (samozřejmě na základě zákona). Takovýto ředitel je zpravidla do úřadu uveden na dobu neurčitou a podléhá úkolování a i případnému odvolání opět daným vrcholným státním orgánům. Ředitel má hlavní úkol, řídit svou ZS. Dále pak dohlédnout aby ZS plnila svoje úkoly, obhajovat práci ZS před kontrolními (vnějšími, jinými státními či mezinárodními) orgány a předkládat vrcholným státním orgánům vyhodnocené závěrečné zpravodajské informace, navrhnout opatření a přijímat od nich zadání či pokyny pro další úkoly.

Jelikož ředitel ZS, jakožto jakýkoliv jiný manažer, nemůže danou organizaci řídit sám, zřizuje si tzv. svůj nejbližší tým, své nejbližší spolupracovníky, tj. své náměstky. Tito náměstci nejen že v případě nepřítomnosti ředitele, ho zastupují (samozřejmě vždy jeden, dle rozkazu o zastupování ředitele), ale mají na starosti i mnoho věcí, které jim ředitel svěřil do jejich kompetence. Včetně např. podřízenosti několika sekcí či správ, nebo konkrétních zpravodajských operací. Není samozřejmě výjimkou, že náměstek může být vyslán jako zástupce na jednání Vlády své země, k uzavření spolupráce s jinou ZS, či samozřejmě také odvolán ze své funkce (zpravidla odvolává jeho přímý nadřízený - ředitel ZS).

2.3 Struktura a příslušníci zpravodajské služby

Každá ZS je postavena na stejných základech jako každá jiná státní organizace, či organizace ze soukromého sektoru (avšak s jistými odlišnostmi). Jak již bylo řečeno, mozkiem celé ZS je ředitel a jeho náměstci. Náměstci ředitelé mají ve své kompetenci a podřízenosti určité sekce či správy, velitelé sekcí či správ zase své odbory, velitelé odborů zase svá oddělení, velitelé oddělení svá pododdělení či jiné formy skupin, atd.

Takovéto odbory mají např.:

- oddělení dokumentace,
- oddělení archivu,

- oddělení komunikace,
- oddělení IT technologií,
- oddělení výzkumu,
- oddělení vzdělávání a profesní přípravy,
- oddělení sledování a kontra-sledování,
- oddělení materiálního zabezpečení,
- oddělení analytiky,
- oddělení organizační,
- oddělení operací (zpravodajských akcí),
- oddělení špionáže,
- oddělení kontrašpionáže,
- oddělení operativního výkonu,
- atd.

Ve ZS samozřejmě nesmí chybět tzv. vedlejší orgány. Orgány, které se přímo nepodílejí na získávání, zpracovávání či vyhodnocování zpravodajských informací, ale jsou důležité pro chod ZS jako takové. Jedná se např. o:

- orgán kontrolní,
- orgán inspekční,
- orgán ekonomický,
- orgán personální,
- orgán tiskový,
- orgán gastronomický a zásobovací,
- orgán ostražky,
- orgán dopravy,
- orgán údržby,
- atd.

Všichni členové těchto orgánů, nemusí být ani příslušníky ZS, respektive nemusí být ve služebním poměru ke svému státu - vlasti. Může se jednat jen o tzv. občanské zaměstnance, kteří nemají práva a povinnosti příslušníků ZS. Není snad nutné upozornit na fakt, že i takovýto občanský zaměstnanec musí projít důkladnou kontrolou nejen při vstupech a výstupech do úřadoven ZS, ale již na začátku žádosti o zaměstnání. K tomu

účelu (stejně jako u budoucích příslušníků ZS) lze hojně využít konkrétní část tamní státní policie (je samozřejmě možné, že v některých státech světa má místní ZS stejná oprávnění jako tamní státní policie, či je přímo její organizační součástí).

Zvláště u některých občanských zaměstnanců, je důležité provádět kontrolu i během výkonu zaměstnání. Pro příklad. Kdo má přístup do mnoha kanceláří či místností v úřadu? Kromě samotných majitelů kanceláří či členů ostrahy, jsou to lidé z úklidu a údržby. Tito lidé pracují zpravidla po běžné pracovní době, či ve večerních nebo brzkých ranních hodinách, kdy je úřad zcela téměř liduprázdný. Díky své profesi se dostanou opět na téměř všechna (u režimových pracovišť, jako jsou např. operační oddělení, zbrojnice či místnosti klasifikované bezpečnostními stupni utajení, se bez oprávněného doprovodu nesmí dostat nikdo) místa v úřadu zcela sami. Jejich pohyb a činnost může být samozřejmě zaznamenáván pomocí bezpečnostních kamer či bezpečnostních čipových karet nebo jiných elektronických zabezpečovacích systémů, ale minulost ukázala, že to ne vždy postačí. Tito zaměstnanci mají zpravidla nízký plat, téměř žádnou odpovědnost, žádnou přísahu, ve které slibují věrnost své vlasti a leckdy si ani neuvědomují, že není vhodné veřejně vykládat, kde se starají o úklid (tímto není myšleno tyto osoby jakýmkoliv způsobem zesměšňovat či snižovat jejich oddanost nebo práci. Toto je bráno jen jako příklad možné hrozby). Tito zaměstnanci, by se totiž mohli dostat do hledáčku nepřátelského aparátu, s cílem získat od nich nějaké zpravodajské informace (nutno připomenout, že kromě již uvedených místností klasifikovaných některým ze stupňů bezpečnostního utajení, se nesmí ani v běžných kancelářích volně nalézat zpravodajské informace, opět zařazené do některého ze stupňů utajení. Každá významnější kancelář by měla být vybavena schváleným a certifikovaným trezorem). Z tohoto důvodu, by měli být tito občanští zaměstnanci (ale i ostatní občanští zaměstnanci) čas od času opětovně prověřit (stejně jako se jistě prověřují příslušníci ZS) a při zjištění nějakého problému, se jim v prvé řadě snažit pomoci.

Operativci - špióni, nasazení v cizí zemi, zejména je tím myšleno nelegální špionáž, tj. když jsou špióni vysláni skrytě na území jiného suverénního státu, mají velké osobnostní riziko. Nelegální špionáž každá země jistojistě trestá, takže každý vyslaný špion na nelegální špionáž je vystaven mnohaletému trestu žaláře, případně i trestu smrti (např. poprava v USA v souvislosti s vynášením tajným informací o vývoji jaderných zbraní, či obecné popravy agentů dublérů, či přeběhlíků). Za doby vedení

války, je situace pro špióny ještě více nepříznivá: „Ženevská konvence, která vymezuje vedení války, z definice „legitimního bojovníka“ špióny výslovně vyjímá. Každý bojovník, který „jedná v přestrojení“, může být „postaven před soud“, což se tradičně interpretuje tak, že zajatý špión může být okamžitě zastřelen. Bojovník v uniformě věnující se špiónážní činnosti se však považuje za osobu, která provádí průzkum, což je legitimní vojenský úkol, a proto se s ním v případě zajetí musí zacházet jako s válečným zajatcem.“¹²

Specifické podmínky výběru, výcviku, služebního poměru, atd. bude vysvětleno, na ZS ČR (v kapitole 5 a jejich podkapitolách této bakalářské práce).

2.4 Sídlní objekty zpravodajské služby

ZS, stejně tak jako jiná organizace státní správy, musí někde umístit své příslušníky a pracovní materiál. V případě ZS se dále jedná o zpravodajský materiál, zařazený do některého bezpečnostního stupně utajení a k tomu se váží i určité specifické odlišnosti. Vždy funguje tzv. hlavní budova (hlavní štáb). Tj. budova, která je oficiálně a mediálně známa jako reprezentativní místo konkrétní ZS. Těžko hádat, jaké konkrétní odbory či oddělení se nacházejí právě na hlavním štábu. Je však téměř jisté, že se zde nalézají přinejmenším kancelář ředitele, dle jeho potřeb více či méně využívaná nejen k oficiálním státním či mezinárodním setkáním.

Dalo by se říci, že mnohem důležitější, jsou tzv. vedlejší budovy. Jedná se o budovy, které se na venek tváří jako, že nemají se ZS nic společného. Nemají na vstupních dveřích vyražený znak konkrétní ZS, před budovou se neobjevují žádné významné státní osobnosti, před budovou neparkují evidentně státní vozidla a i vlastník budovy je oficiálně nějaká jiná státní instituce. Toto má samozřejmě svůj logický význam a opodstatnění. ZS se totiž samozřejmě snaží své příslušníky ochraňovat, zvláště ty příslušníky, kteří pracují v utajení či pod nějakým zvláštním krytím. Je tudíž naprosto logické, že si ZS nepřeje, aby např. příslušník, který se má v brzké budoucnosti zúčastnit nějaké tajné zpravodajské operace, byl viděn nepřátelskou rozvědkou, jak si jde pro informace o operaci do hlavního štábu. A právě k těmto účelům a mnoha dalším (např. externí radiové stanice, školící a výcvikové středisko,

¹² VOLKMAN, E. *Dějiny špiónáže: tajný svět špiónů, vyzvědačů a rozvědků od starověku až do doby po II. září*. 1. vyd. Praha : Fortuna Libri, 2008, s. 7.

sklady, opravárny, garáže, atd.) jsou zřízeny zmíněné vedlejší budovy. Např. v návaznosti na podkapitulu 6.2 této bakalářské práce - Sovětský špion George Blake, který prozradil tzv. Špionážní tunel, umožnilo CIA a SIS získat řadu tajných zpravodajských informací - „Každý den se posílalo k analýze letecky, s ozbrojeným vojenským doprovodem, do Londýna a do Washingtonu 800 cívek s nahranými záznamy. SIS analyzovala telefonické hovory a CIA zpracovávala dálkopisný provoz. V budově T-32, nedaleko Lincolnova památníku, sedělo padesát důstojníků CIA v malé místnosti bez oken a pilně překládalo z ruštiny a z němčiny. Budova byla stíněna ocelovými plechy, aby se zamezilo pronikání elektronických impulsů k sovětským nasloucháčům, kteří číhali v okolí.“¹³

Zvláštním druhem vedlejších budov, a veřejnosti názvoslovně známé jsou tzv. konspirační byty. Konspirační byty jsou opět prostory, které se na venek tváří, že nemají se ZS nic společného. Slouží opět k potřebám ZS, zejména pak k účelům zpravodajské operace, jako např. k sledování, odposlouchávání, ukrytí či utajeným schůzkám. V takovýchto konspiračních bytech, byly např. za studené války provedeny stovky a stovky utajovaných schůzek, kdy se jedna strana snažila pro svůj prospěch využít přeběhlíka z druhé strany, případně též i opačně. Odborný výraz pro konspirační byt zní: „Byt používaný pro tajné účely zpravodajských služeb (většinou pronajatý kamuflážně). Některé zpravodajské služby, které zpravidla pracují ve velkém, používají pro tyto účely i budovy nebo komplexy budov, které se pak označují jako konspirační objekty.“¹⁴

2.5 Zpravodajské služby a studená válka

V minulých, přítomných, ale i v budoucích dobách se ZS podíleli (a budou podílet) na vnitřní situaci svých ne-domovských států a zemí. Dalo by se použít slov jako např. vměšování se do vnitřních záležitostí, pomoc spojenci, či přímá otevřená eliminace nepřítele - nepřátelského režimu. Svědkem takovýchto zásahů bylo lidstvo zejména v době studené války, kdy dva protihráči na světovém poli USA a SSSR, prováděli takovéto zásahy mnohými způsoby. Principiálně však na základě - ZS, ozbrojených sil (armád), politiky či ekonomického potenciálu. Takto bojovali proti

¹³ *Tajné operace CIA*. Překlad Petr Pazderka. 1. české vyd. Praha : Svojtka & Co., 2005, s. 40.

¹⁴ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 223.

svému nepříteli a i proti spojencům svého nepřítele. Velký rozvoj činností a záběru ZS představovala již zmíněná studená válka. Doba studené války se totiž vyznačovala několika důležitými mezníky, z kterých chtěla jedna i druhá strana pro sebe získat co možná největší podíl (např. vliv v poválečném světě, vývoj jaderných zbraní či závod v dobývání vesmíru). „USA a SSSR určovaly politické směřování v desítkách zemí po celém světě. V Evropě měla přetlačovaná velmocí podobu diplomatických roztržek, špiónážních her a upozorňování na nepravosti z dílny druhého tábora, jinde přerostla v regulérní válku.“¹⁵

Ať se jednalo o jakýkoliv způsob zásahu, vždy v něm hrála nějakou roli ZS. Zpravodajsky cenné informace, byly prostě klíčové a bez nich téměř nešlo udělat žádné významnější rozhodnutí. Např. státy, které byly pod ochranou SSSR (tzv. sovětské satelity) se obávali (samozřejmě kromě přímé vojenské invaze nepřítele, či všude rozšířené obavě o použití jaderných zbraní), aby nedošlo v jejich vlastní zemi k pokusu o převrat, svržení komunistické vlády země a případného nastolení nové vlády, sympatizující k USA. Nutno říci, že tyto obavy avšak opačného rázu měly i státy, ve kterých byl nastolen demokratický západní režim, ale sílily tlaky o převrat a přeorientování na druhou komunistickou stranu. Kontrarozvědka a rozvědka měla v tu dobu plno práce. Rozvědky států NATO hledali v sovětských satelitech zpravodajské informace o případném budoucím převratu, navázání kontaktu a případné pomoci k uskutečnění převratu. Naproti tomu kontrarozvědky sovětských satelitů hledali ve svých vlastních státech jakékoliv zpravodajské informace o možné hrozbě převratu či o působení nepřátelské rozvědky, s cílem pomoci s uskutečnění převratu. Jak již bylo uvedeno výše, platilo toto i v opačném principiálním pořadí.

Převrat - povstání a následný převrat, znamená značnou přípravu, ať už se jedná o vlastní operaci či o operaci s pomocí cizí rozvědky. Analytické oddělení místní kontrarozvědky, dokáže ze zpravodajských informací předpovědět, zda se nějaký převrat chystá či nikoliv. Potřebuje k tomu však již zmíněné zpravodajské informace, mající určité insignie. Insigniemi, jsou zejména informace o:

- „přítomnosti vycvičených povstaleckých vůdců v zemi,
- existenci ilegálních povstaleckých organizací,
- pokusech povstalců o rozdmýchání občanských nepokojů a demonstrací,

¹⁵ NEKOLA, M. Vůle velkého bratra. *Válka REVUE Speciál*. Studená válka. 2013, roč. 1, č. 1. s. 26.

- povstalecké propagandě proti vládě a její politice,
- pokusech provokacemi přimět vládu k represivním opatřením,
- vraždách či únosech politických osobností, lékařů, učitelů, atd.,
- tom, že již skutečně dochází k povstaleckým operacím,
- poklesu školní docházky.¹⁶

Pro jakýkoliv otevřený či skrytý konflikt, je důležité mít ve své vlastní zemi klid a pořádek. V jazyce ZS, by se toto dalo vysvětlit slovy, že ve vlastní zemi musí být eliminovány všechny náznaky jakékoliv činnosti nepřátelských agentů, aby nedocházelo k úniku informací (tajných informací). Jednoduše řečeno, místní kontrarozvědka musí náležitě plnit svoje úkoly. I přes všechnu snahu, se však bohužel vždy najde skulinka v systému a někdo, kdo této skulinky dokáže využít. Zde je myšleno zejména úplné přeběhnutí či se stát dublérem - dvojitým agentem. Jak bylo v dané době zvykem (a nadále pravděpodobně stále bude), agent zcela přeběhl či se stal dublérem zejména ze dvou důvodů. Jedním důvodem bylo morální svědomí a smýšlení (např. nedůvěra vlastní politice, pocit nedocenění, snaha napravit křivdy své země, atd.), zatímco druhý důvod byl čistě prospěchářský, získat peníze či jiné majetkové výhody a zajistit si tak lepší život. (např. podkapitoly 6.2, 6.3 a 6.4 této bakalářské práce)

Z SSSR docházelo samozřejmě také, jako z ostatních zemí světa, ke zběhnutí příslušníků ZS. Nejvíce ke zběhnutí, měli příslušníci rozvědky KGB. Rozvědka ze svého principu fungování, pracuje a operuje v zahraničí, takže její příslušníci, posilnění zkušeností života na demokratickém západě, měli ke zběhnutí daleko více příležitostí, než příslušníci kontrarozvědky, kteří operovali v samotném SSSR. Opačné přeběhnutí, např. z USA do SSSR bylo většinou podpořeno finanční motivací „Zatímco sovětští přeběhlíci pravidelně prozrazovali Američanům ruská tajemství, podobný proces občas proběhl i v opačném směru Jen v roce 1985 bylo zatčeno pro podezření ze špionáže 14 amerických státních zaměstnanců.“¹⁷

„Největší špionážní aparát vybudoval Sovětský svaz - na konci druhé světové války měl přes 150 000 zaměstnanců. Rovněž měl odpovídající počet pohraničnicků

¹⁶ THOMPSON, L. *Manuál pro boj s teroristy*. Překlad Alena Breuerová. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 2005, s. 45.

¹⁷ KATAMIDZE, V. I. *Věrní soudruzi, nelítostní kati: KGB a sovětské tajné služby 1917-1991*. 1. vyd. Praha : Levné knihy, 2008, s. 206.

(úkol, kterým je tradičně pověřena sovětská rozvědka) a tisíce místních informátorů. A tato struktura se neustále rozpínala, až v 80. letech dosáhla KGB (následovník NKVD) počtu 500 000 zaměstnanců, přičemž dalších 220 000 tisíc zajišťovalo ochranu hranic. Sovětská zpravodajská rozvědka GRU disponovala na konci války cca 10 000 zaměstnanci. Špionážní aparát největšího konkurenta Sovětského svazu, tedy Spojených států, měl zaměstnanců daleko méně - přesný počet podléhá utajení, ale neoficiálně se odhaduje zhruba 50 000. Na druhou stranu měl mnohem rozsáhlejší složky věnující se kryptologickým operacím a průzkumu.¹⁸

„Všeobecně lze říct, že Američané dávali přednost technickému přístupu ke zpravodajství, což nebylo žádným překvapením, protože zpravodajské organizace zpravidla odrážejí konkrétní přednosti dané země a v technice se Spojené státy rozhodně hrály na výsluní. Naopak Rusové měli vždy navrch v operacích využívajících lidské zdroje a jejich zpravodajský aparát se na tuto oblast odjakživa zaměřoval.“¹⁹

O studené válce a roli ZS v ní byla napsána již řada publikací či vědeckých prací. Pro tuto bakalářskou práci postačí výše uvedené názorové zapojení ZS do tohoto nedávného celosvětového konfliktu. Mnoho informací z doby studené války je stále přísně tajných a patrně ještě několik let bude, jelikož konec studené války - cca rozpad SSSR je zatím okolo pouhých 25 let. Žije stále mnoho osob, které měli se studenou válkou co dočinění a jak se říká – svět ještě není připraven vstřebat všechna tajemství.

2.6 Zpravodajské služby a 11. září

11. září 2001 skupina teroristů z organizace Al-Kajda provedla únos 4 civilních dopravních letadel, s kterými posléze provedla sebevražedný nálet na 2 mrakodrapy světového obchodního centra ve městě New York a na budovu ministerstva obrany Pentagon v hlavním městě Washington D.C. S tímto nejhorším teroristickým útokem, se lidstvo vyrovnává do dnešních dnů. Mezi prvními otázkami lidstva se nejčastěji skloňovalo - kdo to udělal? Jak se to mohlo stát? První otázka byla zodpovězena velmi brzy, byly to teroristé z již zmíněné organizace Al-Kajda a její vůdce Usáma bin Ládín. Druhá otázka, však na své odpovědi stále čeká. Celý svět se ptal, jak nejmocnější země

¹⁸ VOLKMAN, E. *Dějiny špionáže: tajný svět špiónů, vyzvědačů a rozvědčků od starověku až do doby po 11. září*. 1. vyd. Praha : Fortuna Libri, 2008, s. 177.

¹⁹ VOLKMAN, E. *Dějiny špionáže: tajný svět špiónů, vyzvědačů a rozvědčků od starověku až do doby po 11. září*. 1. vyd. Praha : Fortuna Libri, 2008, s. 189.

světa USA, se svojí armádou a se svými ZS nedokázala zabránit takovéto katastrofě. Proběhla řada diskuzí, konferencí, vyšetřování, slyšení před ústavními výbory a komisemi, avšak jak již bylo výše uvedeno, otázka zůstává stále bez jasné odpovědi.

Důvody, které přispěli k výše uvedenému teroristickému útoku, je potřeba hledat již v minulosti. Po studené válce, kdy z očí světa zmizel hlavní protivník v podobě SSSR, se zdálo, že svět se stal již bezpečným místem. Mnohé země a státy z tohoto důvodu započali snižovat personální stavy, finanční prostředky, oprávnění, a omezení úkolů a úloh svých ZS. Objevovali se i hlasy, které volali po celkovém zrušení ZS, jako po nepotřebném státním aparátu, v kterém ročně mizí značné finanční prostředky ze státního rozpočtu. Bylo však obrovskou chybou, myslet si, že již zmíněným rozpadem SSSR bude svět bezpečnější. Po světě bylo náhle mnoho postkomunistických režimů, tzv. bojovníků za svobodu (např. neustálé občanské války v Africe), rozrostl se nelegální obchod s drogami a hlavně docházelo k nelegálnímu prodeji zbraní, právě ze skladů bývalé SSSR, kdy mnoho takovýchto skladů (včetně jaderných zbraní) padlo do rukou nově vzniklých republik. Převážně pak hrozba terorismu nabývala na síle a stávala se stále větší hrozbou. S příchodem nového tisíciletí se situace ZS zlepšila a ZS se značně zaměřovali i na výše uvedené hrozby, zejména na teroristické útoky, posledních několik let sílících.

Několik měsíců před osudným 11. zářím, získala zejména CIA několik útržkovitých informací o možné teroristické akci Al-Kajdy na zájmy USA, které budily dojem zejména zájmů v zahraničí, ale konkrétní hrozba chyběla. Následné teroristické útoky 11. září rozvířili vlnu otázek, proč ZS USA nedokázali těmto útokům zabránit. Nutno podotknout, že Al-Kajda (ale i mnoho dalších teroristických organizací či jednotlivců) každý den nějakým způsobem vyhrožuje USA, tudíž je obrovské množství informací k prověření, z nichž absolutní většina je naštěstí jen planá. Dále také není příliš veřejně známo, že v rozmezí let 1993 - 1999 se podařilo zabránit cca 40 teroristickým útokům na USA, takže je potřeba rozhodně zamítnout pomluvy, že by ZS USA nedělali svoji práci. Al-Kajda s bin Ládinem také představovali uzavřenou komunitu, kdy detaily či důvěrné informace znal jen okruh nejbližších důvěrníků a bojovníků, založený na letité důvěře a známosti, kterou podporovaly i partnerské vztahy s hnutím Taliban, vládou v Afghánistánu - domově Al-Kajdy a bin Ládira. Toto může potvrdit i fakt, že na nabídku odměny 25 miliónu amerických dolarů za

informace o bin Ládínovi, nevyslyšel ani jeden z jeho organizace. Jistý podíl na 11. září však USA nese. Jedná se zejména o nízká bezpečnostní opatření na letištích (např. v dané době se mohlo oficiálně na palubu letadla vzít nůž do 10 cm), či zlehčování hrozeb - narážky typu, jak by mohli negramotní, chudí domorodci z afghánských hor zaútočit na USA, atd. Al-Kajda však bohužel dokázala těchto chyb využít a stejně tak využila i některé zpravodajské metody a postupy, např. - komunikací přes internet v knihovnách, používáním kurýrů, utajeným přísunem peněz, porušování Islámu (pití alkoholu), nezávislost jedné buňky (skupiny) na druhé, atd. Stali se prostě nenápadnými.²⁰

Po 11. září se rozběhla obrovská zpravodajská mašinérie. Započali se analyzovat v podstatě všechny podezřelé informace, kterými by se před osudovými událostmi v podstatě nikdo nezabýval, či se utvářela spojenectví se ZS, proti kterým si kdysi bojovalo (např. Rusko). V USA např. CIA přijala cca 60 000 žádostí o vstup do služby, z čistého vlastenectví. Zejména USA, ale i ostatní státy (zejména EU) přijali mnoho zákonných novel, které měli zvýšit bezpečnost a více eliminovat možné hrozby, např.:²¹

- novela trestních zákonů,
- více pravomoci policejním a justičním orgánům,
- více pravomocí ZS,
- aktualizace krizových plánů a postupů,
- přísnější kontroly a režimy na hranicích, letištích, klíčových vládních budov,
- vyšší kontrola telefonických hovorů, internetové komunikace, odposlechy,
- atd.

„Útok Al-Kajdy na americké cíle 11. září vyvolal celosvětový šok. V brzkou dobu lze zaznamenat, že veřejnost a média si uvědomují, že v zápase s novým nepřítelem je jedním z nejúčinnějších nástrojů činnost tajných služeb. Pohled veřejnosti ke službám se náhle pronikavě mění; dříve opovrhované a obávané instituce se stávají jakousi nadějí. Nově nabývá významu obrana demokracie, obrana bezpečí obyvatel, obrana euroamerické kultury. Občan země zhýčkané euroamerické kultury přitom očekává, že

²⁰ KESSLER, R. *Úřad: tajné dějiny FBI*. 1. české vyd. Praha : BB/art ve spolupráci s nakladatelstvím Jiří Buchal, 2004, s. 378, 382-384.

²¹ ZEMAN, P. Zpravodajské služby po 11. září. In: *Obrana a strategie (Defence and Strategy)* [online]. Brno : Univerzita Obrany, 2002, s. 66-69 [cit. 2014-12-28]. ISSN 1802-7199. Dostupné z WWW: < <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2002/1-2002/zpravodajske-sluzby-po-11-zari.html#.VKAV6wA0E>>.

stát se postará, nese přece odpovědnost. Význam státu se ve vnímání veřejnosti nečekaně zvyšuje.²²

Jak již bylo uvedeno výše, mnohé komise, výbory, vyšetřovatelé a jiné subjekty či organizace se snažily najít chyby v bezpečnostním systému USA, aby se podobná věc už nikdy neopakovala. Různé nové bezpečnostní prvky aplikovala jak samotná USA, tak mnohé jiné země a státy světa. Zlepšila se vybavenost i komunikace mezi ZS, či i samotný praktický režim na letištích. Práce ZS je velice náročná z mnoha ohledů - čas, informace, finance, analytici, operativci, informátoři, laboratoře, technika, atd., nemluvě o tom, že o drtivé většině úspěšných operací ZS se ani v podstatě veřejně neví. 11. září vždy bude černým dnem všech státních složek bezpečnostního charakteru, ZS zejména, avšak bez nich by takovýchto dnů mohlo být daleko více. Jisté je však jedno - po 11. září se svět změnil!

²² ZEMAN, P. Zpravodajské služby po 11. září. In: *Obrana a strategie (Defence and Strategy)* [online]. Brno : Univerzita Obrany, 2002, s. 65-66 [cit. 2014-12-28]. ISSN 1802-7199. Dostupné z WWW: < <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2002/1-2002/zpravodajske-sluzby-po-11-zari.html#.VKAV6wA0E>>.

3 Zpravodajské služby Československa 1918 - 1948

Z historie bohužel každý ví, že tzv. Masarykova republika trvala něco málo přes 20 let. Jediné ZS, respektive organizace, které plnily úlohy a úkoly ZS byly pouze v československé armádě. V prvních letech byla zpravodajská činnost zaměřena na bývalé země z dob Rakouska-Uherska (dále jen R-U), tj. Rakousko a Maďarsko a posléze s nástupem nacismu na Německo. Z oblasti tzv. civilních ZS (nevojenských) by se mohlo s nadsázkou mluvit o četnictvu či policii, kde by se za zpravodajské informace mohly pokládat z dnešního pohledu tzv. úřední záznamy, které nesly poznatky na otázky typu - kdo, co, kdy, kde, proč, jak a s čím. Na danou dobu let 1918 - 1948 je uvedeno dvou níže osobních příběhů zpravodajců a o nejúspěšnější československé zpravodajské operaci všech dob.

3.1 Masarykův špion Emanuel Voska

Na vzniku samostatné Československé republiky, mělo vliv mnoho podmětů a činů. Mezi nejdůležitější se však projevil vznik československých legií a zvláště pak významně nesporná role Tomáše G. Masaryka (dále jen TGM) a jeho kolegů. Stejně jakýkoliv jiný člověk, aby mohl vést jakýkoliv boj, ať už vojenský či politický, musí mít ty správné informace - zpravodajské informace. Jelikož samotný TGM a i jeho nejbližší spolupracovníci, byli osobami v hledáčku R-U bezpečnostních složek, musel být někdo, kdo by za ně získával a i předával tajné informace. Patrně nejvýznamnějším byl špion Emanuel Voska. Kameník a kamenosochař, jménem Emanuel Voska, se již ve svých devatenácti letech v roce 1894 dostal na seznam buřičů proti R-U. Z obavy, za své názory proti monarchii, opustil Evropu a nedlouho poté se usadil v USA. Za několik let, si Voska v nové zemi zařídil slušnou kariéru. Byl podnikatelem ve stavebnictví, majitelem mramorového dolu, zakladatelem politické strany, předsedou Sokola a předsedou redakční rady jednoho časopisu. V létě roku 1914 přijel Voska do Prahy a zúčastnil se několika schůzek s předními českými činiteli a také s dávným přítelem profesorem TGM. Okamžikem, kdy se z Emanuela Vosky stal špion, pracující pro TGM, lze označit konec srpna roku 1914, kdy je Voska TGM požádán, zda by při své cestě zpět do USA nedoručil několik tajných zpráv (zpravodajských informací) do Londýna. Jedná se o informace hospodářské, finanční, politické a i informace o neochotě bojovat Čechů za R-U. Emanuel Voska, po svém návratu do USA, započal další svoji špionážní kapitolu. Vybudoval síť špiónů, proti přistěhovalcům, kteří

sympatizovali s R-U a jeho největším spojencem Německem. E. Voska prokázal USA velkou službu, když odhalil německého agenta, který organizoval sabotáže materiálu plujících po moři do Evropy. Tento německý agent se svými spolupracovníky např. umisťoval časované nálože na obchodní lodě, či použil jed k otravě, tehdy nejdůležitějšího dopravního prostředku - koně. Američané si Emanuela Vosky vážili, a tak když USA vstoupili do 1. světové války a Voska posléze do americké armády, byla mu udělena hodnost kapitána a byl ustanoven jako styčný důstojník mezi americkou armádou a československými legiemi. Voska však měl na svém kontě i jiné úspěchy, např. byl to právě on, kdo zařizoval styky mezi TGM a americkým prezidentem Wilsonem či v rozmezí let 1918 - 1919 řídil středoevropské oddělení zpravodajské sekce generálního štábu americké armády. Po 1. světové válce se Emanuel Voska usadil v Praze. Působil zde rovněž jako podnikatel a podepsal se pod řadu společensky prospěšných projektů, jako např. sbírka na státní poklad, publikační a ediční práce či pomoc při zakládání červeného kříže. Vznikem Československa, přestala i práce Emila Vosky jako špiona proti R-U. V době 2. světové války se však opět zapojil ve špionážním boji proti mocnostem Osy, zvláště pak na území Turecka. S koncem v pořadí 2. světové války, Voska opět skončil i se špionáží kariérou a opět se začal starat o své podnikatelské záměry. Avšak s nástupem komunismu v poválečném Československu, se Voska stejně jako mnoho jiných válečných hrdinů stává nežádoucím. Vykonstruovaný proces ho v roce 1954 uvedl do vězení, k trestu odnětí svobody deseti let. Podmínečně se válečný hrdina Voska dostal na svobodu v roce 1959, ale již za necelého půl roku zemřel. Rehabilitace se Emanuel Voska posmrtně dočkal v roce 1991.²³

3.2 František Moravec – Moravcova jedenáctka

Brigádního generála Františka Moravce, studenta Filozofie, povolala do armádních kruhů 1. světová válka. Moravec prožil 1. světovou válku na jejích bojištích, ať už se nacházeli v Rusku, Bulharsku, Rumunsku, Francii, Itálii, Slovenku či v dalších zemích. Po skončení válečných bojů a vyhlášení míru, zůstal v nově rodící se československé armádě, se slibně rozvíjející se kariérou. Na sklonku roku 1929 se pro Moravce naskytla životní šance ve výsostných zpravodajských vodách, jelikož byl

²³ Český James Bond: Vosku nakonec dostali komunisté. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 29-33.

převelen na pozici přednosta II. oddělení Zemského vojenského velitelství v Praze. Postupem času se v roce 1937 stal zástupcem přednosta II. (zpravodajského) oddělení ministerstva Národní obrany - Hlavního štábu. Moravec si uvědomoval vzrůstající nebezpečí nacistického režimu a tak přesměroval hlavní zpravodajské operace na území Německa, kde následně získal nejcennějšího československého agenta A-54 Paula Thümmlema.²⁴

15. březen roku 1939 bylo datum, které označil zmíněný agent A-54, jako datum, kdy dojde k obsazení zbytků Čech a Moravy (již po odtržení Sudet) a k vyhlášení samostatného Slovenska (samozřejmě pod dohledem Třetí říše). Zpravodajské informace od agenta A-54 ještě představoval originální dokument pro Gestapo o tom, že v průběhu obsazení se mají zatknout všichni důstojníci československé ZS a podrobit náležitému výslechu. Tyto znepokojivé zpravodajské informace Moravec předal svým nadřízeným i Československé vládě, avšak setkal se s negativním a zamítavým postojem k celé věci. 13. března roku 1939 Moravec svému nadřízenému generálu Fialovi řekl svou vizi o opuštění několika zpravodajců Československo s cílem pokračovat ve zpravodajské činnosti proti Třetí říši z Velké Británie. Moravec v tomto ohledu dostal tzv. zelenou a zorganizoval převoz několika tajných dokumentů na britské velvyslanectví, zničení několika zpravodajských archivů či výběr finančních prostředků pro život ve Velké Británii. V původní nabídce britské ZS se počítalo s tím, že Československo opustí 8 zpravodajských důstojníků a 4 členové Moravcovi rodiny. Moravce však rozhodl (s hořkostí), že odletí pouze on a 11 zpravodajských důstojníků, které sám osobně vybral na základě jejich profese. Navečer 14. března roku 1939 se 11 československých zpravodajských důstojníků (z původních 12 důstojníků, se jeden z těchto důstojníků při přesunu do Prahy připletl k dopravní nehodě a bohužel tak nestihl odletět s ostatními) několika auty a několika směry vydalo z generálního štábu v pražských Dejvicích na pražské ruzyňské letiště. I přes množství německých agentů rozmístěných kolem generálního štábu i letiště, se jedenáctce - Moravcově jedenáctce podařilo odletět a posléze přistát ve Velké Británii.²⁵

²⁴ ČESKO. 601. SKUPINA SPECIÁLNÍCH SIL GENERÁLA MORAVCE. *Čestný historický název "Generála Františka Moravce"*. 601. skupina speciálních sil generála Moravce [online]. [2014]. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z [www: <http://www.601skss.cz/cestny_nazev.html>](http://www.601skss.cz/cestny_nazev.html).

²⁵ MORAVEC, F. *Špion, jemuž nevěřili*. 1. vyd. Voznice : Leda, 2014, s. 251, 256-260.

Ve Velké Británii započala Moravcova jedenáctka opětovně zpravodajsky pracovat. Navázala opětovné spojení se svými agenty a rezidenty, s domácím odbojem a hlubší spolupráci s Velkou Británií. Moravec dále pokračoval ve spolupráci s bývalým prezidentem Benešem, s kterým posléze spolupracoval po celou dobu války i v hořkých začátcích boje s československými komunisty. Hlavní náplní staronově vzniklého zpravodajského odboru (postupně se rozrůstajícího) byly výsadky speciálně vycvičených parašutistů do protektorátu Čechy a Morava. Nejvýznamnější akcí však byla operace, která měla na svědomí smrt generála Heydricha (podkapitola 3.3 Špioni v protektorátu - atentát na Heydricha, této bakalářské práce). V roce 1944 byl Moravec jmenován do hodnosti brigádního generála a na rozmezí let 1944 až 1945 byl ustanoven jako podnáčelník štábu Hlavního velitelství československé branné moci v Londýně.²⁶

Po konci 2. světové války, ještě před odjezdem z Velké Británie, se Moravec z rádia dozvěděl, že nová československá vláda, ustanovená v Moskvě, již vydala několik opatření. Jedním z opatření bylo odvolání Moravce z funkce zástupce generálního štábu (a velitele ZS) a také odvolání dalších generálů z vysokých armádních pozic. Když se Moravec vrátil do již téměř komunistického Československa, bylo mu naznačeno, že právě komunisté ho řadí mezi své úhlavní nepřátele. Avšak díky ochraně od prezidenta republiky Beneše, nebyl na rozdíl od jiných kolegů z Velké Británie prozatím propuštěn, ani zatčen. Nové služební zařazení bylo Moravcovi určeno jako veliteli vojenské posádky v Mladé Boleslavi.²⁷

V době únorového převratu roku 1948, kdy se v Československu už veškeré moci oficiálně chopila KSČ, a Československo se stalo jen dalším satelitem SSSR, byl Moravec povolán k náčelníkovi generálního štábu. Na této schůzce bylo náčelníkem generálního štábu v podstatě řečeno, že je propuštěn z aktivní služby. V prvních dnech převratu bylo z aktivní služby propuštěno celkem 25 generálů, bez ceremonií, bez poděkování za zásluhy a jen z toho důvodu, že se nehodili KSČ. Pro Moravce to znamenalo v podstatě jediné - opětovně utéct z vlasti. Bylo mu jasné, že je jen otázka času, kdy si pro něho příslušné orgány přijdou a zcela jistě ho popraví. Navázal tedy kontakt s členy podzemní organizace, kteří jemu a jeho ženě (dcery byly již ve

²⁶ ČESKO. 601. SKUPINA SPECIÁLNÍCH SIL GENERÁLA MORAVCE. *Čestný historický název "Generála Františka Moravce"*. 601. skupina speciálních sil generála Moravce [online]. [2014]. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z www: <http://www.601skss.cz/cestny_nazev.html>.

²⁷ MORAVEC, F. *Špion, jemuž nevěřili*. 1. vyd. Voznice : Leda, 2014, s. 410-411.

Velké Británii) pomohli opustit vlast. Moravec provedl svůj dílčí plán útěku (pro manželku byl jiný plán - taktéž úspěšný) dne 19. března roku 1948 (samozřejmě po důkladné přípravě), když se jako neoholený, špatně oblečený muž nepozorovaně připojil k proudu dělníků, mířících vlakem do práce. S sebou měl Moravec jen jednu malou aktovku. Jak se lze dočíst v jeho pamětech, měl v ní vše, co mu zůstalo z celoživotní služby Československu: břitvu se štětkou na holení, mýdlo, pár kapesníků a dva páry ponožek, dokumenty potvrzující jeho totožnost a revolver s náboji.²⁸

„... již v březnu 1948 překročil hranice do Německa. Zde se pod americkým velením zapojil do zpravodajské práce proti komunistickému režimu. V nepřítomnosti byl v létě 1948 degradován na vojína. Později přesídlil do Washingtonu, kde působil jako odborný poradce americké vojenské rozvědky. Zemřel náhle na selhání srdce při cestě do své kanceláře v Pentagonu 26. 6. 1966. František Moravec se dočkal úplné rehabilitace a navrácení generálské hodnosti až po listopadu 1989.“²⁹

3.3 Špioni v protektorátu – atentát na Heydricha

„Londýn pravidelně hodnotil odbojovou činnost okupovaných zemí. Ocenění záleželo na stupni škod, jež se té které zemi podařilo nacistickým okupantům způsobit. Činnost každého odbojového hnutí se pokládala za přínos jejich země k válečnému úsilí Spojenců. V druhé polovině roku 1941, jako důsledek Heydrichova zdecimování odbojové organizace, bylo Československo poslední na seznamu.“³⁰

S takovýmto výsledkem - poslední na seznamu, se prezident Beneš opravdu trápil. V rozhovorech s plukovníkem Františkem Moravcem (v té době plukovníkem), padli úvahy o provedení atentátu na území protektorátu Čechy a Morava, kdy se rozhodovalo mezi atentátem na zastupujícího říšského protektora generála Reinharda Heydricha, protektorátního státního sekretáře Karla Hermanna Franka či bývalého plukovníka československé armády, kolaboranta, ministra školství a lidové osvěty Emanuela Moravce. Jména vojáků - parašutistů, kteří byly vybráni a nacistický pohlavár, který byl schválen jako cíl atentátu, provedení atentátu i následná odplata

²⁸ MORAVEC, F. *Špion, jemuž nevěřili*. 1. vyd. Voznice : Leda, 2014, s. 416-418.

²⁹ ČESKO. 601. SKUPINA SPECIÁLNÍCH SIL GENERÁLA MORAVCE. *Čestný historický název "Generála Františka Moravce"*. 601. skupina speciálních sil generála Moravce [online]. [2014]. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z [www: <http://www.601skss.cz/cestny_nazev.html>](http://www.601skss.cz/cestny_nazev.html).

³⁰ MORAVEC, F. *Špion, jemuž nevěřili*. 1. vyd. Voznice : Leda, 2014, s. 333.

ze strany nacistů je veřejně každému známá. Málo známé jsou však okolnosti operace, z pohledu špionážního - zpravodajského. Moravec zřídil velmi malý okruh osob, kteří byli o operaci plně informováni a dále pak o něco větší okruh osob, kteří měli na starosti jen určitou část operace, ale ze svých pokynů a práce nevěděli, o co skutečně jde. Jedna ze zásad zpravodajské činnosti byla splněna - utajení, ochrana před případnými dubléry. Následný výcvik a vybavení bylo provedeno ve spolupráci s anglickými kolegy. Zvláště vybavení se věnovalo náležitě pozornosti. Všechno oblečení i drobné věci, které měli mít parašutisté na území protektorátu u sebe, museli působit, jako v protektorátu vyrobené. Vedení si totiž uvědomovalo, že při případné rutinní kontrole na území protektorátu, by na nacistické Gestapo zcela jistě zapůsobilo, kdyby parašutisté na sobě měli např. boty, které se vyráběly pouze v Londýně. Společně tak s prvotřídními padělanými doklady, byla splněna další podmínka špionážní - zpravodajské operace a to falešné krytí na zájmovém území.³¹

Jak zpravodajská operace dopadla, jak dopadli českoslovenští parašutisté a jaké pak byly následky, ví každý. Co však bylo hlavním úspěchem následné smrti generála Heydricha, se široká veřejnost mohla dozvědět až po zpřístupnění tajných archivů britské ZS: „Mimo jiné byla odhalena i existence tajné laboratoře britské tajné služby v Porton Down, která už roku 1941 vyvinula BTX, smrtící botulotoxin. A právě BTX byl potají vložen do speciálně vyvinutých granátů, kterými SOE vybavila české výsadkáře pro atentát na Heydricha.“³²

³¹ MORAVEC, F. *Špion, jemuž nevěřili*. 1. vyd. Voznice : Leda, 2014, s. 331-349.

³² VOLKMAN, E. *Dějiny špionáže: tajný svět špionů, vyzvědačů a rozvědčků od starověku až do doby po 11. září*. 1. vyd. Praha : Fortuna Libri, 2008, s. 32.

4 Zpravodajské služby Československa 1948 - 1989

4.1 Státní bezpečnost

Komunistické Československo disponovalo značnými (po vzoru SSSR) početnými stavy bezpečnostního aparátu. Hlavní síly byly tvořeny armádou, Lidovými milicemi a Sborem národní bezpečnosti (dále jen SNB). SNB spadalo pod ministerstvo vnitra (dále jen MV) a členilo se na klasickou policii - Veřejnou bezpečnost a ZS - Státní tajnou bezpečnost (dále jen StB). StB se v Československu stala mocnou státní organizací v postavení ZS, která v sobě zahrnovala civilní rozvědku - I. správa SNB a civilní kontrarozvědku - II. správa SNB a také vojenskou kontrarozvědku - III. správa SNB. Moc StB spočívala převážně v tom, že si např. sama rozhodovala o nasazení zpravodajských prostředků, nebyla pod kontrolou zákonodárců (neměla vlastní zákon), rozkazy a úkoly přicházeli jen od ředitele - náčelníka StB či ministra vnitra a krom obecných úkolů ZS plnila i funkci politické policie. Po demonstracích ze 17. listopadu roku 1989 a následné změně režimu v Československu - ČSFR se měnily i bezpečnostní složky státu. Nejen do klíčových ústavních a vládních pozic, ale i do ZS se dosazovali noví lidé. Jednalo se zejména buď o zcela nové lidi bez patřičných zkušeností, reaktivované bývalé příslušníky či komisemi schválené a prověřené příslušníky StB. V prvotních týdnech po výměně nové vlády, však StB nebyla ještě pod celkovou kontrolou a tak bohužel došlo k neblahým skutečnostem, jako např. ke skartaci části archivu StB, týkající se zejména seznamu agentů, spolupracovníků a důvěrníků. 31. ledna roku 1990 byly rozkazem ministra vnitra zrušeny jednotlivé správy SNB a dále reorganizovány. Civilní rozvědka - bývalá I. správa SNB se reorganizovala na Zpravodajskou službu Federálního ministerstva vnitra, civilní kontrarozvědka - bývalá II. správa SNB se reorganizovala na Úřad pro ochranu ústavy a demokracie a vojenská kontrarozvědka (dále jen VKR) - bývalá III. správa SNB přešla pod resort ministerstva obrany (dále jen MO), (viz. podkapitola 5.3 této bakalářské práce).³³

O StB se stále vede výzkum a bádání, zejména o rozsahu její moci a o totožnosti spolupracovníků a příslušníků. Podkapitola o StB by vydala na samostatnou vědeckou práci, ale pro tuto bakalářskou práci jsou stručně uvedené údaje v celku dostačující.

³³ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 22-26, 31-35.

4.2 vojenská rozvědka a kontrarozvědka

„Bezpečnostní a výzvědná vojenská zpravodajská služba byly v komunistickém Československu nejen organizačně odděleny, ale dokonce každá z nich spadala pod jiné vedení. Do pravomoci velení Československé lidové armády spadala pouze vojenská výzvědná služba, která se nazývala Zpravodajská správa generálního štábu. Náčelník této služby byl podřízen náčelníku generálního štábu. Oproti tomu vojenská kontrarozvědná služba byla součástí organizace Státní bezpečnosti, jako její III. Správa (Hlavní správa vojenské kontrarozvědky). Skrze Státní bezpečnost byla vojenská bezpečnostní služba podřízena ministerstvu vnitra.“³⁴

Vojenská rozvědka

Vojenská výzvědná služba, či Zpravodajská správa generálního štábu (dále jen ZSGŠ), plnila úkoly rozvědky ve vojenském - armádním prostředí. Jako jediná, nebyla pod přímým dohledem komunistického režimu (dohledem StB) a tak by se dalo říci, že se jednalo o ZS v pravém slova smyslu. Je však s podivem, že i přes to, že se několik příslušníků sovětské vojenské rozvědky GRU, nacházelo a pracovalo i přímo na ústředí ZSGŠ, pociťovala k ní VKR nedůvěru a prováděla kontrašpionáž i proti ZSGŠ. Jelikož komunistické Československo bylo součástí Varšavské smlouvy, byl hlavní cíl vojenské špionáže zcela jasný - státy NATO. Zpravodajské informace představovali především údaje o počtech vojáků a techniky, vojenských zařízeních a objektech, prostoru nasazení, ale i informace z oblasti průmyslu a vývoje. Bohužel problémem všech zpravodajských informací byl v tom, že v prvé řadě musely být zpravodajsky cenné (prospěšné) pro Varšavskou smlouvu, respektive pro SSSR a až poté případně pro samotné Československo.³⁵

Vojenská kontrarozvědka

Vojenská kontrarozvědná služba - VKR (III. správa SNB), měla krom svých základních povinností (obecné úkoly kontrarozvědky, avšak na vojenské - armádní úrovni), i jakousi roli komunistické politické policie, která měla dohlížet na tamní státní armádu. Nedůvěra v armádu, byla zakotvena u samotného vzoru komunistických států

³⁴ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 151-152.

³⁵ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 186-187.

a to u SSSR. Vedení SSSR, totiž nedůvěřovalo armádě v oblasti politické oddanosti. Měly obavy, aby armádní vedení neprovedlo vojenský převrat, nesvrhlo komunistickou vládu a nesestavilo svoji vlastní vládu (např. Stalinovi čistky v armádě před 2. světovou válkou či hromadné vraždění carských důstojníků při uchopení moci komunistů na sklonku 1. světové války). A jestliže tedy samotný SSSR neměl politickou důvěru ve svoji armádu, neměli ji tím pádem ani ostatní komunistické státy. A v Československu tím pádem VKR dostala politickou kontrolu nad armádou. Určitým problémem u VKR bylo, že mnozí z jejich řad byly, pověřeni špehováním svých kolegů - důstojníků, s kterými je často pojilo osobní či profesní pouto.³⁶

„Na každý samostatný vojenský útvar připadal jeden orgán VKR, který měl za úkol získat a řídit až devět agentů a jedenáct důvěrníků, ber kde ber! Sledováno a hodnoceno bylo osm tzv. ukazatelů, např. zběhovost, krádeže zbraní a munice, špionáž, atd.“³⁷

Po změně režimu v Československu - ČSFR, došlo k celé řadě změn, včetně změn ve ZS. VKR se této změně samozřejmě nevyhnula, ale například od StB, to pro VKR neznamenal likvidaci, i když byla její součástí. VKR která byla původně podřízena federálnímu ministerstvu vnitra (dále jen FMV), přešla pod podřízení federálního ministerstva obrany (dále jen FMO). Došlo i k prověřování, přezazování či propouštění příslušníků VKR, na příslušníky, kteří nadále mohou sloužit a na příslušníky, kteří již nemohou. Jen asi 15 % příslušníků nemohlo již ve VKR nadále sloužit. Je však těžké říci s jakou precizností se takovéto prověřování provádělo, jelikož archiv VKR spravovala sama VKR a mnohé prověrky prováděli lidé, kteří se osobně znali s prověřovanými a naopak.³⁸

4.3 František Tišler a Josef Frolík

František Tišler

³⁶ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 156-157.

³⁷ RŮŽEK, J. *V labyrintu zpravodajských služeb*. 1. vyd. Praha : Šulc - Švarc, 2014. s. 65.

³⁸ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 152, 158-161.

Po absolvování gymnázia, vojenské akademie v Hranicích na Moravě, pražské vojenské akademie Klementa Gottwalda a po vstupu do KSČ roku 1946 se vojenský podplukovník František Tišler dopracoval až k zařazení do ZSGŠ, v září roku 1954. Jelikož jako každá ZS má mnoho oddělení a skupin a v dané době se největším nepřítelem jeví USA, byl Tišler jako schopný zpravodajec a voják zařazen právě na oddělení špionáže proti USA a Velké Británii. Životní šanci Tišler dostal v roce 1955, kdy se jako oficiální člen československého velvyslanectví, v jeho případě jako vojenský a letecký přidělenec, služebně dostal do Washington D.C., hlavního města USA. Tišler ovšem ve Washingtonu D.C., kromě oficiálního krytí diplomata, prováděl špionáž, sbíral zpravodajsky cenné informace, které posílal diplomatickou poštou do Prahy a také velel celkem 5 špiónům. Život a práce pokračovaly, jakož i Tišlerovo osobní tajemství. Kromě mimomanželských milostných vtaů, skrýval i svoji dubléřskou činnost pro FBI. Spolupráce s FBI (Tišlerovo krycí jméno bylo Arago) započala někdy v polovině roku 1956 a Tišler FBI předal řadu tajných zpravodajských informací o činnostech špiónů, pracujících ve prospěch Československa na území USA. V Praze, v roce 1958 se objevili zpravodajské informace (s přispěním KGB), které kazili dosavadní výtečné Tišlerovo postavení. Patrně se takovéto znepokojivé informace dostali k samotnému Tišlerovi, jelikož již v červenci roku 1959 žádá v jedné pobočce FBI o politický azyl. Mezi FBI a Tišler na této pobočce došlo pravděpodobně k jistému výměnnému obchodu, tzv. něco za něco. Skutečné informace, které se odehrály na přelomu 24. na 25. července roku 1959, jsou nadále stále tajné. Co však známo je, že Tišler na přelomu těchto dnů odnesl z československého velvyslanectví ve Washington D.C. cenný zpravodajský materiál, který předal FBI a s její pomocí získal politický azyl (i ochranu, proti pozdější žádosti Československa o jeho vydání). V Praze, když se zpráva o Tišlerově přeběhnutí roznesla, byli z různých československých velvyslanectví staženi někteří vojenští diplomaté a někteří vysocí důstojníci byli dokonce propuštěni z armády. Samotný František Tišler byl v Československu odsouzen k trestu smrti a dokonce ZSGŠ zorganizovala operaci s názvem Truhla, na jeho dopadení či likvidaci. Výsledek a další informace o Františku Tišlerovi, nejsou veřejnosti známy.^{39, 40}

³⁹ Arago: český přeběhlík ve službách FBI. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 74-75.

⁴⁰ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 471-472.

Josef Frolík

Od roku 1947 člen KSČ a od března 1955 příslušník (tzv. ekonomické) kontrarozvědky MV. Po dobu služby, prošel Frolík několika odděleními a odbory MV, až byl v letech 1964 - 1966 přeložen (již jako příslušník rozvědky) na československé velvyslanectví do Londýna. V Londýně, si Frolík navykl na západní styl života a započal pochybovat o komunismu a socialismu. Definitivně ho však přesvědčil vpád vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968. Z tohoto důvodu se Frolík rozhodl emigrovat a využil při tom americké CIA, s kterou se spřátelil již pravděpodobně při svém působení v Londýně. Frolík i s rodinou v červnu roku 1969 s pomocí CIA unikl z oficiální dovolené z Bulharska do USA. Vzájemná dohoda však vyžadovala i nějakou protislužbu a tak Frolík předal CIA několik přísně tajných dokumentů a poté posléze v rámci výslechů cca 400 jmen agentů pracujících pro Československo. Po Frolíkově útěku nastalo ve ZS Československa opět velký zmatek. Muselo být staženo několik desítek agentů z různých oblastí a zastaveno několik desítek zpravodajských operací, jelikož se předpokládalo, že byli Frolíkem prozrazeni. Za své sběhnutí na západ, byl Frolík posléze odsouzen v nepřítomnosti, jak již bylo zvykem k trestu smrti. O Frolíkově životě, se posléze, kromě výpovědí před Senátem amerického kongresu, moc neví. Objevili se informace, že Frolík zemřel na rakovinu, že byl na něj spáchán atentát, či že žil dále mnoho let pod změněným jménem a po plastice obličeje klidným životem v USA. Ve stále tajných zpravodajských archivech, by se dali o Frolíkovi jistě nalézt nějaké závěrečné informace. Mohlo by se tak posoudit, která strana byla úspěšnější. Zda východní strana, pokud se jim podařilo Frolíka zlikvidovat, či ta západní, pokud se jim ho podařilo ochránit. Pravděpodobně však tyto otázky zůstanou ještě několik let tajemstvím studené války.^{41, 42, 43}

⁴¹ Osud Josefa Frolíka: Vypůjčené jméno, neznámý hrob. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 96-97.

⁴² ČERNÝ, V. Pro ideály, nebo pro peníze? *Válka REVUE Specíál*. Studená válka. 2013, roč. 1, č. 1. s. 65-66.

⁴³ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 129-130.

5 Zpravodajské služby Československa - České republiky

V historických pramenech, lze dohledat, že ZS po pádu režimu komunismu v Československu a v následné ČSFR - ČR neměli svou další existenci vůbec jistou. Vysvětlení nepřátelského postoje nové politické elity a značné části veřejnosti k ZS nového demokratického ČSFR - nové demokratické ČR, lze vysvětlit následovně: „Klíč k pochopení rezervovaného až negativního postoje většiny polistopadové politické a vládní reprezentace tkví v mezinárodně-politickém klimatu tehdejší doby. Po pádu sovětského impéria se zdálo, že novým, rodícím se evropským demokraciím už žádné riziko nehrozí. Pro většinu politiků byly proto nové tajné služby „nechtěnými dětmi“, které sice přicházejí na svět, ale nikdo o ně příliš nestojí. A nejvíc trpěla samostatně stojící vnitřní zpravodajská služba. V zahraničí působící rozvědky a vojenské zpravodajské služby byly schovány pod deštníky svých rezortů. Uplynuly však měsíce, vypukla válka v Perském zálivu, následoval pokus o puč v Moskvě, rozhořel se ozbrojený konflikt v Jugoslávii a náhle se ukázalo, že představa o Evropě, které už žádné nebezpečí nehrozí, byla naivní.“⁴⁴

Vývoj nových demokratických ZS v novém státě nebyl tedy vůbec jednoduchý. Muselo se vnitřně (občanům) a vně (ostatním státům) ukázat, že ZS ČSFR a následně ČR se zřekli starého režimu a jsou schopny se začlenit jako budoucí rovnocenní partneři v mezinárodních organizacích jako jsou NATO a EU. Vývoj ZS ČSFR a následně ČR je uveden v nižších podkapitolách této bakalářské práce, kde jsou k jednotlivým ZS uvedeny stručné informace o vývoji, činnosti, úkolech či o významných osobnostech.

V současnosti ČR disponuje třemi ZS. Civilní kontrarozvědku - bezpečnostní službu představuje *Bezpečnostní informační služba* (dále jen *BIS*), civilní rozvědku - výzvědnou službu představuje *Úřad pro zahraniční styky a informace* (dále jen *ÚZSI*), vojenskou kontrarozvědku - vojenská bezpečnostní služba a vojenskou rozvědku – vojenská výzvědná služba představuje *Vojenské zpravodajství* (dále jen *VZ*). Přes níže popsany vývoj jednotlivých ZS, spadá v současné době ÚZSI pod resort MV, VZ pod resort MO a BIS je samostatný státní orgán. Hlavními představiteli jednotlivých

⁴⁴ ČESKO. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Historie vzniku*. Bezpečnostní informační služba. [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z [www: <http://www.bis.cz/historie-vzniku.html>](http://www.bis.cz/historie-vzniku.html).

ZS ČR jsou jejich ředitelé, jmenování do hodností plukovníků, ale i generálů bezpečnostních sborů ČR a ozbrojených sil ČR - AČR.

„Za činnost a koordinaci všech českých zpravodajských služeb odpovídá vláda. Pro tento účel si svým usnesením zřídila Výbor pro zpravodajskou činnost, který je stálým pracovním orgánem Bezpečnostní rady státu. Předsedou výboru je premiér, místopředsedou ministr vnitra, členy jsou ministři zahraničí, obrany a ředitelé Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Vojenského zpravodajství a sekce předsedy vlády. V dané oblasti je výbor též místem operativní meziresortní koordinace kontaktů a případné spolupráce se státními orgány.“⁴⁵

5.1 Bezpečnostní informační služba

Problémem a citlivým místem se ukázala otázka civilní kontrarozvědky, která měla zastoupit a nahradit zrušenou StB. Mnozí lidé se totiž obávali, že by nová kontrarozvědka mohla vědomě či i nevědomě v tichosti pokračovat ve šlépějích StB. Bylo rázně odmítnuto organizační, operační a taktické schéma StB, ale zároveň došlo i k odmítnutí dalších vzorových schémat jiných západních ZS světa, jelikož se pro potřeby a rozlohu ČSFR - ČR nehodily. Musel se tedy najít jistý kompromis mezi několika schématy pro budoucí fungování nové civilní kontrarozvědky. Stejně tak jako ÚZSI, byla BIS vnímána jako téměř nepotřebná a zbytečná státní instituce. Následovnicem bývalé II. správy SNB - civilní kontrarozvědky se v únoru roku 1990 stala nová ZS - Úřad pro ochranu ústavy a demokracie FMV. Postupem let vývoje a reorganizací se civilní kontrarozvědka přejmenovala na Federální informační službu FMV, Federální bezpečnostní informační službu, Bezpečnostní informační službu ČR a nakonec na současnou Bezpečnostní informační službu.⁴⁶

Jak již bylo uvedeno výše, neměly nové ZS v ČSFR - ČR na různých ustláno. Nový stát řešil zejména ekonomické problémy státu a bezpečnostním složkám věnoval malou či pražádnou pozornost. Jestliže se objevili na veřejnosti informace ohledně BIS, jednalo se zejména o domnělé či skutečné skandály, než o bezpečnostní otázky a problematiku. Situace bylo v podstatě stejná jako u ÚZSI - žádné zadání či úkoly,

⁴⁵ ČESKO. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Kontrola a dohled*. Bezpečnostní informační služba. [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z [www: <http://www.bis.cz/kontrola-dohled.html>](http://www.bis.cz/kontrola-dohled.html).

⁴⁶ ČESKO. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Historie vzniku*. Bezpečnostní informační služba. [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z [www: <http://www.bis.cz/historie-vzniku.html>](http://www.bis.cz/historie-vzniku.html).

žádný zájem o výsledky práce. I přes politický nezájem konala BIS úkoly a úkony dle zákona a tzv. se samo-úkolovala. Zlom přišel v roce 1994, kdy byly přijaty zákony č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky (dále jen zákon č. 153/1994 Sb.) a č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě (dále jen zákon č. 154/1994 Sb.). Přijetí těchto zákonů, zaznamenalo BIS (a nejen BIS) značnou vlnu odchodů ze svých řad. Došlo k propuštění většiny bývalých prověřených příslušníků StB a také reaktivovaných příslušníků, kteří měli velký podíl na začátku vzniku předchůdkyně BIS - Úřadu pro ochranu ústavy a demokracie. Čerstvé lidské posily se rekrutovali nejen z civilního života, ale i z řad Policie ČR či armády, což se ukázalo jako dobrý krok. I přes nařízenou spolupráci v zákoně č. 153/1994 Sb., docházelo mezi BIS a zejména ÚZSI k menším nedorozuměním. Jednalo se zejména o aktivity ÚZSI na území ČR, na které měla i zákonné zmocnění, ale BIS to často vnímala jako vměšování se do vlastního pole působnosti. V prvních letech nové ČSFR - ČR plnila BIS zejména dva okruhy úkolů - dohled na ekonomické změny a působnost ruských ZS na vlastním území. Zatímco v otázkách ekonomiky nebyla na varování BIS většinou žádná odezva, na nelegální působení ruské rozvědky bylo reagováno i diplomatickými vyhoštěními.⁴⁷

BIS jako kontrarozvědka pátrá i po cizích ZS, jelikož: „Cizí zpravodajské služby mají zájem především o informace k vnitřní a zahraniční politice, ekonomické politice, vývoji politických struktur a také o výsledky výzkumu a vývoje. Tyto informace se snaží využívat i k ovlivňování stanovisek ČR ve prospěch cizích zájmů jak v politické, tak i hospodářské oblasti.“⁴⁸

Různé větší či menší problémy se v dalším vývoji BIS vyskytly, avšak všechny byly úspěšně překonány do dnešní podoby profesionální ZS, srovnatelné s ostatními vyspělými státy světa. Politická reprezentace pochopila význam a přínos vnitřní kontrarozvědky, která je nyní i základním kamenem (stejně jako ÚZSI a VZ) v systému Bezpečnostní rady státu. Na internetových stránkách <http://www.bis.cz/> si může každý občan přečíst značně zkrácenou a neutajovanou verzi Výroční zprávy, která obsahuje informace, čím se BIS za uplynulé období zabývala. Z těchto zpráv, lze jasně pochopit, že BIS plní své úkoly podle zákona k ochraně a bezpečnosti ČR a jejích občanů.

⁴⁷ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 83, 85, 87, 93-97, 100.

⁴⁸ ČESKO. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Kontrašpionáž*. Bezpečnostní informační služba. [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z [www: < http://www.bis.cz/kontraspionaz.html >](http://www.bis.cz/kontraspionaz.html).

5.1.1 Charakteristika, úkoly, činnost

BIS a její příslušníci se řídí a postupují zejména dle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů (dále jen zákon č. 361/2003 Sb.), dle zákona č. 153/1994 Sb., a také dle zákona č. 154/1994 Sb. Tyto zákony mimo jiné stanovují např.:^{49, 50, 51}

- BIS je ozbrojená ZS ČR,
- úkoly BIS plní příslušníci BIS,
- příslušníci BIS jsou oprávněni držet a nosit služební střelnou zbraň (použití v nutné obraně či krajní nouzi),
- specifickými prostředky k získávání informací jsou zpravodajské prostředky (zpravodajská technika, krycí prostředky, krycí doklady, sledování) a osoby (starší 18let) dobrovolně jednající ve prospěch BIS,
- použití zpravodajské techniky jen po předchozím písemném povolení předsedy senátu vrchního soudu,
- BIS je oprávněna ukládat, uchovávat a využívat údaje o fyzických a právnických osobách, pro plnění svých úkolů,
- kontrola činnosti BIS je svěřena zvláštnímu kontrolnímu orgánu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR,
- ředitele BIS jmenuje Vláda ČR, po projednání ve výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR,
- ředitel BIS je z výkonu své funkce odpovědný Vládě ČR, která ho taktéž může odvolat,
- na vymezení činnosti a vnitřní organizaci ZS - BIS se podílí Vláda ČR,
- BIS předává prezidentu ČR a Vládě ČR 1x ročně a na požádání zprávy o své činnosti, v případě nesnesení odkladu bezprostředně,

⁴⁹ ČESKO. Zákon č. 154 ze dne 07. července 1994 o bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1994, částka 49, s. 1-3, 5-6. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-154/zneni-20140501.pdf>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-154/zneni-20140501.pdf).

⁵⁰ ČESKO. Zákon č. 153 ze dne 07. července 1994 o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1994, částka 49, s. 2, 3, 5. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf).

⁵¹ ČESKO. Zákon č. 361 ze dne 23. září 2003 o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 121, s. 1-2, 5-7, 20-23. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361/zneni-20140101.pdf>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361/zneni-20140101.pdf).

- prezident ČR a Vláda ČR ukládají BIS úkoly, prezident ČR s vědomím Vlády ČR,
- BIS spolupracuje s ostatními ZS ČR a ZS cizích zemí se souhlasem Vlády ČR,
- Vláda ČR informuje Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR o činnosti ZS - BIS,
- příslušník BIS je ve služebním poměru k ČR,
- výkonem služby příslušníků BIS se rozumí, plnění úkolů BIS,
- služební poměr se skládá z doby určité (pro první přijetí 3 roky) a poté po vykonání služební zkoušky na dobu neurčitou,
- předpoklady pro přijetí - písemné požádání, starší 18 let, bezúhonnost, požadované vzdělání, způsobilost k právním úkonům, zdravotní a osobnostní a fyzická způsobilost, nebýt členem politické strany či hnutí, nevykonávat živnostenskou či jinou výdělečnou činnost, nebýt členem řídicích či kontrolních orgánů právnických osob, oprávnění seznamovat se s utajovanými skutečnostmi,
- příslušník BIS je povinen dodržovat základní povinnosti příslušníka, služební kázeň a je omezen na některých občanských právech,
- příslušník BIS podléhá kázeňským odměnám, kázeňským přestupkům a kázeňským trestům,
- atd.

„Bezpečnostní informační služba zabezpečuje informace:

- o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti České republiky,
- o zpravodajských službách cizí moci,
- o činnostech ohrožujících státní a služební tajemství,
- o činnostech, jejichž důsledky mohou ohrozit bezpečnost nebo významné ekonomické zájmy České republiky,
- týkající se organizovaného zločinu a terorismu.“⁵²

⁵² ČESKO. Zákon č. 153 ze dne 07. července 1994 o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1994, částka 49, s. 2. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf).

5.1.2 Významní představitelé

BIS byla za dobu své existence a existence svých předchůdkyň v podřízenosti těchto ředitelů:⁵³

- 02.1990 - 04.1990, Zdeněk Formánek,
- 04.1990 - 06.1990, Jan Ruml,
- 06.1990 - 11.1990, Jiří Müller,
- 11.1990 - 12.1990, Jiří Novotný,
- 12.1990 - 06.1991, Jiří Novotný,
- 07.1991 - 12.1991, Jiří Novotný,
- 01.1992 - 08.1992, Štefan Bačinský,
- 09.1992 - 12.1992, Pavol Slovák,
- 01.1993 - 07.1994, Stanislav Devátý,
- 07.1994 - 02.1997, Stanislav Devátý,
- 03.1997 - 01.1999, Karel Vulterin,
- 07.1999 - 05.2003, Jiří Růžek,
- 06.2003 - doposud, Jiří Lang .

Jiří Růžek

Bývalý starosta Dobřichovic, náměstek ředitele ÚZSI, ředitel VOZ a ředitel BIS. Do ZS Růžek nastoupil ke konci roku 1990 na nabídku Radovana Procházky do řad civilní rozvědky - Úřadu pro ochranu ústavy a demokracie - pozdější BIS. Při odchodu generála Procházky z postu ředitele civilní rozvědky, byl náměstek Růžek Procházkou doporučen na jeho místo, avšak neúspěšně. Růžek tedy odešel do armády, jako ředitel VOZ. V roce 1999 Růžek vyměnil post ředitele VOZ za post ředitele BIS, kde působil až do svého odchodu ze ZS roku 2003.^{54, 55}

Jiří Lang

Jiří Lang nastoupil do výsostných vod ZS na začátku 90. let 20. století. Celoživotní domovskou ZS se mu stala BIS a všechny její předešlé předchůdkyně. Lang

⁵³ ČESKO. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Historie vzniku*. Bezpečnostní informační služba. [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z [www: <http://www.bis.cz/historie-vzniku.html>](http://www.bis.cz/historie-vzniku.html).

⁵⁴ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 136, 140, 184, 185.

⁵⁵ RŮŽEK, J. *V labyrintu zpravodajských služeb*. 1. vyd. Praha : Šulc - Švarc, 2014. s. 9, 200.

byl jedním z mnoha nových důstojníků, kteří do civilní kontrarozvědky nastupovali bez jakýchkoliv předešlých zpravodajských zkušeností. Lang započal práci v kontrarozvědném oboru, kde měl na starosti operativní svazky. Za dob ředitele Vulterina byl jmenován náměstkem ředitele pro zpravodajský výkon. Pozici náměstka si udržel i za ředitele Růžka a po jeho rezignaci nastoupil na jeho místo.⁵⁶

Lang se zapsal do historie, jako jeden z nejdéle sloužících ředitelů ZS v Evropě (v době psaní této bakalářské práce, Únor 2015 je generál Lang nadále ředitelem BIS).

5.2 Úřad pro zahraniční styky a informace

Do roku 1990 spadala výzvědná služba (rozvědka) do organizace StB, jako I. správa SNB. StB samozřejmě spadalo pod MV a tak i rozvědka spadala taktéž pod MV, z důvodu kopírovaného modelu z SSSR. Rozvědka byla v komunistickém Československu chápána jako elitní útvar, kterému se nemohou příslušníci kontrarozvědky zdaleka rovnat (patrně z důvodu, že se příslušníkům rozvědky více věřilo, jelikož ten komu se nemohlo věřit, by se patrně logicky nevpustil získávat zpravodajské informace do nepřátelského demokratického západního světa).⁵⁷

Když koncem února roku 1990 na základě rozkazu ministra vnitra došlo ke zrušení všech státních bezpečnostních složek, zanikla i komunistická rozvědka. Následovníkem se stala nejdříve tzv. Zpravodajská služba FMV, Úřad pro zahraniční styky a informace FMV, Úřad MV ČR pro zahraniční styky a informace a nakonec s přijetím zákona č. 153/1994 Sb., vznikla současná civilní rozvědka Úřad pro zahraniční styky a informace (dále jen ÚZSI).⁵⁸

Reaktivovaný příslušník Přemysl Holan se jako první ujal vedení nové civilní rozvědky. Do rozvědky si přivedl staré známé spolupracovníky z dřívějších let, kteří byli stejně jako on po srpnu roku 1968 vyhozeni a perzekuováni. Lidé, kteří se stali příslušníky nové rozvědky, pocházeli ze tří okruhů osob - reaktivovaní bývalí příslušníci, komisemi prověřeni současní příslušníci a zcela noví příslušníci. Úkolem bylo vytvořit novou rozvědku, zejména změnit výkon a směr rozvědné činnosti

⁵⁶ RŮŽEK, J. *V labyrintu zpravodajských služeb*. 1. vyd. Praha : Šulc - Švarc, 2014. s. 132, 201.

⁵⁷ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 126.

⁵⁸ POKORNÝ, L. *Zpravodajské služby*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2012, s. 70-71.

z bývalých nepřátelských států, které se stávali spojenci. Velkým problémem bylo, že ukončit operace v zahraničí nešlo tak snadno jako na domácí půdě a veřejně, jak někteří požadovali. Mnoho příslušníků či agentů pracujících pro bývalou I. správu SNB by totiž mohlo za své bývalé činy dostat minimálně dlouholeté tresty odnětí svobody. Dále by samozřejmě celkové rozkrytí operací, příslušníků, agentů a dalších činností a postupů bývalé I. správy SNB představovalo faktický konec pro jakékoliv další zahraniční operace, i proti novým budoucím nepřítelům. Vše by bylo totiž prozrazeno. Postupně tedy v poklidu a potají docházelo k ukončování spolupráce s agenty cizinci, stahování vlastních oficiálních či utajených příslušníků zpět do vlasti, prověřovací audity, atd. S nově získanými spojenci se postupně času navázali partnerské spolupráce a byli taktéž na Československé ambasády vysláni oficiální zástupci civilní rozvědky. S příchodem nové demokratické vlády došlo i k výměně ředitele rozvědky, kterým se stal další významný nepřítel komunismu a to Radovan Procházka, který pokračoval v práci započaté Holanem a řídil službu až do vzniku samostatné ČR.⁵⁹

Od konce roku 1991 do rozpadu ČSFR se ÚZI nacházela ve zvláštním postavení. Započala její nová nekomunistická éra, ukončila špionáž západních států, přeorientovala špionáž na jiné zájmy, navázala zahraniční partnerské vztahy, avšak stát, respektive politické vedení státu a ministerstvo zahraniční nevěnovala ÚZSI pražádnou pozornost (podobně jako u BIS). V dané době stát neukládá ÚZSI v podstatě žádné úkoly pro získávání zpravodajských informací (to však neznamená, že by ÚZSI nekonala svoji práci, konala obecné úkoly rozvědky). Se vznikem samostatné ČR došlo i k změnám v ÚZSI. Samotný název ÚZSI prošel několika změnami názvosloví a také došlo k výměně ředitele z Radovana Procházky na Oldřicha Černého.⁶⁰

Známost ÚZSI k široké veřejnosti vznikla v důsledku 11. září, kdy si patrně všechny státy světa uvědomily hrozbu nečekaného útoku a důležitost svých ZS. ÚZSI v současné době plní úkoly dle zákona a mezinárodních dohod. Operace ÚZSI jsou samozřejmě utajené, tak nelze posoudit úspěchy či neúspěchy. Ovšem skutečnosti, že ÚZSI je tvořena odborníky a špičkovou zpravodajskou technikou lze usoudit, že ÚZSI plní své poslání.

⁵⁹ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 128-131.

⁶⁰ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 135-137.

5.2.1 Charakteristika, úkoly, činnost

ÚZSI a jeho příslušníci se řídí a postupují zejména dle zákona č. 361/2003 Sb., a dle zákona č. 153/1994 Sb. ÚZSI na rozdíl od BIS, či VZ nemá vlastní zákon. Výše uvedené zákony mimo jiné stanovují např.:^{61, 62}

- ředitele ÚZSI jmenuje a odvolává ministr vnitra se souhlasem vlády ČR,
- ředitel ÚZSI je z výkonu své funkce odpovědný ministru vnitra,
- na vymezení činnosti a vnitřní organizaci ZS - ÚZSI se podílí vláda ČR,
- ÚZSI předává prezidentu ČR a vládě ČR 1x ročně a na požádání zprávy o své činnosti, v případě nesnesení odkladu bezprostředně,
- prezident ČR a vláda ČR ukládají ÚZSI úkoly, prezident ČR s vědomím vlády ČR,
- ÚZSI spolupracuje s ostatními ZS ČR a ZS cizích zemí se souhlasem vlády ČR,
- vláda ČR informuje Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR o činnosti ZS - ÚZSI,
- ÚZSI je oprávněna na území ČR používat sledování osob, sledování věcí, krycí doklady, nástrahovou techniku, zabezpečovací techniku a využívat osob, starších 18 let, jednající v jejich prospěch,
- ÚZSI je oprávněna ukládat, uchovávat a využívat údaje o fyzických a právnických osobách, pro plnění svých úkolů,
- příslušník ÚZSI je ve služebním poměru k ČR,
- výkonem služby příslušníků ÚZSI se rozumí, plnění úkolů ÚZSI,
- služební poměr se skládá z doby určité (pro první přijetí 3 roky) a poté po vykonání služební zkoušky na dobu neurčitou,
- předpoklady pro přijetí - písemné požádání, starší 18 let, bezúhonnost, požadované vzdělání, způsobilost k právním úkonům, zdravotní a osobnostní a fyzická způsobilost, nebýt členem politické strany či hnutí, nevykonávat živnostenskou či jinou výdělečnou činnost, nebýt členem řídicích či kontrolních

⁶¹ ČESKO. Zákon č. 153 ze dne 07. července 1994 o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1994, částka 49, s. 2-3, 5-6. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf).

⁶² ČESKO. Zákon č. 361 ze dne 23. září 2003 o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 121, s. 1-2, 5-7, 20-23. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361/zneni-20140101.pdf>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361/zneni-20140101.pdf).

orgánů právnických osob, oprávnění seznamovat se s utajovanými skutečnostmi,

- příslušník ÚZSI je povinen dodržovat základní povinnosti příslušníka, služební kázeň a je omezen na některých občanských právech,
- příslušník ÚZSI podléhá kázeňským odměnám, kázeňským přestupkům a kázeňským trestům,
- atd.

Činnost ÚZSI lze vyjádřit, že „Příslušným orgánům státní správy České republiky poskytujeme zejména následující zpravodajství:

- politické zpravodajství o zahraničně politických skutečnostech a záměrech, které mohou mít vliv na zájmy České republiky,
- ekonomické zpravodajství o skutečnostech, které mohou mít vliv na strategické ekonomické zájmy, ekonomický vývoj a ekonomickou bezpečnost České republiky,
- bezpečnostní zpravodajství o mezinárodním terorismu a jiných asymetrických bezpečnostních hrozbách, ohrožujících bezpečnostní zájmy České republiky a její mezinárodní závazky.“⁶³

Úkoly ÚZSI jsou ukládány, jak již bylo uvedeno výše, Vládou ČR a prezidentem ČR, avšak skrze ministra vnitra. Výstupní zpravodajské informace ÚZSI jsou v opačném pořadí dodávány zadavatelům, v naléhavém případě dodávány přímo. ÚZSI udržuje partnerské vztahy s ostatními státními orgány, např. BIS, VZ, Policie ČR, ministerstvo zahraničních věcí a samozřejmě MV. I skrze značnou podřízenost MV, je ÚZSI považována jako samostatný státní orgán a samostatná organizační složka státu.⁶⁴

Vnitřní uspořádání ÚZSI je dáno následovně:⁶⁵

⁶³ ČESKO. ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE. *Co děláme*. Úřad pro zahraniční styky a informace. [online]. Datum poslední aktualizace 29.07.2011 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z www: <<http://www.uzsi.cz/cz/co-delame.html>>.

⁶⁴ ČESKO. ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE. *Pro koho pracujeme*. Úřad pro zahraniční styky a informace. [online]. Datum poslední aktualizace 14.01.2010 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z www: <<http://www.uzsi.cz/cz/pro-koho-pracujeme.html>>.

⁶⁵ ČESKO. ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE. *Jak jsme uspořádáni*. Úřad pro zahraniční styky a informace. [online]. Datum poslední aktualizace 02.11.2010. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z www: <<http://www.uzsi.cz/cz/jak-jsme-usporadani.html>>.

- řediteli jsou přímo podřízeni bezprostřední spolupracovníci - náměstci, tiskový mluvčí, poradci, orgán inspekce, interní audit, bezpečnostní ředitel a další orgány úřadu,
- náměstkovi pro zpravodajství a operace jsou podřízeni - operativní odbory, analytický odbor, odbor rádiového zpravodajství a odbor zahraničních styků,
- náměstkovi pro logistiku jsou podřízeni - oddělení informační technologie, oddělení komunikační technologie, orgán ekonomický, oddělení vzdělávání, oddělení týlové zabezpečení, administrativa, archiv, právní oddělení a personalistika.

5.2.2 Významní představitelé

ÚZSI byla za dobu své existence a existence svých předchůdkyň v podřízenosti těchto ředitelů:⁶⁶

- 01.1990 - 04.1990, Přemysl Holan,
- 05.1990 - 06.1990, Bohumil Kubík,
- 07.1990 - 08.1990, Přemysl Holan,
- 09.1990 - 12.1992, Radovan Procházka,
- 01.1993 - 08.1998, Oldřich Černý,
- 09.1998 - 02.2001, Petr Zeman,
- 03.2001 - 09.2004, František Bublan,
- 10.2004 - 09.2006, Karel Randák,
- 10.2006 - 05.2007, Jiří Lang,
- 06.2007 - 06.2014, Ivo Schwarz,
- 07.2014 - doposud, Jiří Šašek.

Radovan Procházka

Bojovník proti zlu, i tak by se dal charakterizovat generál Radovan Procházka. Začátky Procházkovy zpravodajské kariéry začali již za 2. světové války, kdy se jako člen odbojové skupiny Alex zapojil do zpravodajské války proti nacismu. Procházkův odpor proti totalitním režimům pokračoval i po uchopení komunistické moci

⁶⁶ ČESKO. ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE. *Naše historie*. Úřad pro zahraniční styky a informace. [online]. Datum poslední aktualizace 01.07.2014 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z www: <<http://www.uzsi.cz/cz/nase-historie.html>>.

v Československu, kdy byl režimem několik let mučen a vězněn. Po pádu komunismu se aktivně jako ředitel organizačního odboru Úřadu pro ochranu ústavy a demokracie FMV ČR (dále jen ÚOÚD) zapojil do prověřkových komisí příslušníků StB. Zastával názor, že StB musí být zrušena a její příslušníci nemají na FMV co dělat, ale na druhou stranu taktéž dokázal posoudit kdo, nebo co může být důležité pro budoucí bezpečnost státu. Dlouholetým přítelem, kolegou a i zástupcem se generálu Procházkovi stal Jiří Růžek, kterého generál Procházka do zpravodajského světa přivedl. Generál Procházka zastával vedoucí pozice v ÚOÚD (pozdější BIS), dále post ředitele ÚZSI a nakonec post ředitele armádní VZS. Po nástupu Růžka do čela BIS, se generál Procházka podílel na výcviku nových příslušníků BIS, kde vyučoval až do doby Růžkova odchodu.^{67, 68}

Petr Zeman

Původně od roku 1990 příslušník BIS (poslední služební zařazení ředitel školicího střediska), nastoupil do čela ÚZSI po rezignaci ředitele Oldřicha Černého. Jedním z jeho náměstků se stal další pozdější ředitel služby a to Karel Randák, taktéž bývalý příslušník BIS. Zeman odstoupil z pozice ředitele ÚZSI na začátku roku 2001 ze zdravotních důvodů. Jeho nástupcem se stal opět člověk z řad BIS a to z pohledu dnešních dnů bývalý poslanec, ministr vnitra a současný senátor František Bublan.⁶⁹

5.3 Vojenské zpravodajství

V dubnu roku 1990 přešla tehdejší VKR - III. správa SNB pod resort FMO a byla přejmenována na Hlavní správu VKR a posléze ještě několika dalšími názvy. V lednu roku 1992 byl přijat zákon č. 67/1992 Sb., o Vojenském obranném zpravodajství, kterým se v podstatě vytvořila armádní kontrašpionážní ZS zvaná Vojenské obranné zpravodajství (dále jen VOZ). VOZ nadále organizačně patřilo pod resort FMO, kdy ředitele jmenoval a odvolával ministr, kterému byl tento ředitel zároveň přímo podřízen. VOZ, mělo za úkol získávat, shromažďovat a vyhodnocovat informace, které mohli ohrozit ochranu v působnosti FMO a to zejména před činností cizích ZS a proti páčání trestné činnosti zaměřené na bezpečnost a obranu ČSFR

⁶⁷ RŮŽEK, J. *V labyrintu zpravodajských služeb*. 1. vyd. Praha : Šulc - Švarc, 2014. s. 9-11, 20, 64, 109-110, 114.

⁶⁸ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 184.

⁶⁹ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 148-149.

(činnost, úkoly, technika, oprávnění atd. bylo u VOZ principiálně v podstatě stejné jako činnost jejího pozdějšího nástupce - nynějšího Vojenského zpravodajství). S blížícím se dělením ČSFR na samostatnou Českou a Slovenskou republiku, se VOZ dotkly nejvýrazněji dvě věci. Příslušníci VOZ jako vojáci z povolání, si mohli vybrat, v jaké armádě budoucího nově vzniklého státu chtějí sloužit (např. bývalý velitel VZ generálporučík Páleník je slovenské národnosti, ale rozhodl se zůstat v armádě nově vzniklé ČR, viz podkapitola 5.3.2 této bakalářské práce). Druhou nejvýraznější věcí, se událo dělení archivů VOZ. Tento citlivý problém se však v podstatě vyřešil sám a to tím, že již v roce 1990 byl veškerý archiv převezen do Prahy a tam i po rozpadu ČSFR také zůstal.^{70, 71}

Armádní rozvědka - ZSGŠ (přejmenovaná na Vojenskou zpravodajskou službu, dále jen VZS), zůstávala v době po listopadovém převratu roku 1989 dlouho mimo veřejnou pozornost (patrně z důvodu, že nepatřila pod nenáviděnou StB a i proto, že byla tzv. schovaná někde hluboko v armádě). V roce 1994 se zákonem č. 153/1994 Sb., které mimo právní úpravu celého zpravodajského systému ČR přinesl i změnu v rámci armádních ZS, respektive jejich sloučení do jedné armádní ZS. Zákon stanovil, že VZS a VOZ se sloučí do nově vzniklého VZ. S platností a účinností výše uvedeného zákona, však nedošlo k zrušení zákona o VOZ a tak si ve své podstatě obě armádní ZS nadále žili svým vlastním životem. Praktická situace byla taková, že VZ bylo tvořeno pouze ředitelem - Radovanem Procházkou a jeho kanceláří, zatímco VZS a VOS si řídili jejich vlastní ředitelé. Dalším chaosem bylo, že ředitele VZ jmenoval na návrh náčelníka generálního štábu ministr obrany se souhlasem Vlády, ředitel VZS podléhal náčelníkovi generálního štábu a ředitel VOZ podléhal ministrovi obrany. S rokem 2005 se však již tuto asymetrii podařilo odstranit, jelikož byl přijat zejména zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství (dále jen zákon č. 289/2005 Sb.) kterým VZS a VOZ právně přestaly existovat. Přijetí nového zákona znamenalo i značnou personální očistu. Jestliže po pádu režimu komunismu v Československu se u armádních ZS, zejména u rozvědky, udrželi příslušníci, kteří zde za komunismu pracovali a následně prošli prověřkovými komisemi, tak v této době se již museli s armádní ZS definitivně rozloučit. Vzniklo tedy již VZ takové, jaké je známo ze

⁷⁰ POKORNÝ, L. *Zpravodajské služby*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2012, s. 71-72.

⁷¹ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 182.

současných dnešních dnů, tedy jediná armádní ZS tvořená jak rozvědkou, tak i kontrarozvědkou.^{72, 73}

5.3.1 Charakteristika, úkoly, činnost

VZ a jeho příslušníci se řídí a postupují zejména dle zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání (dále jen zákon č. 221/1999 Sb.), dle zákona č. 153/1994 Sb. a také dle zákona č. 289/2005 Sb. Tyto zákony mimo jiné stanovují např.:^{74, 75, 76}

- VZ je jednotná ozbrojená ZS ČR,
- úkoly VZ plní příslušníci VZ jako vojáci z povolání a zaměstnanci VZ,
- příslušníci VZ jsou oprávněni držet a nosit služební střelnou zbraň (použití v nutné obraně či krajní nouzi),
- specifickými prostředky k získávání informací jsou zpravodajské prostředky (zpravodajská technika, krycí prostředky, krycí doklady, sledování osob, sledování věcí) a osoby (starší 18let) dobrovolně jednající ve prospěch VZ,
- použití zpravodajské techniky jen po předchozím písemném povolení předsedy senátu vrchního soudu,
- o použití sledování rozhoduje na žádost ředitele VZ ministr obrany,
- VZ je oprávněno ukládat, uchovávat a využívat údaje o fyzických a právnických osobách ve svých evidencích, pro plnění svých úkolů,
- kontrola činnosti VZ je svěřena zvláštnímu kontrolnímu orgánu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR,
- ředitele VZ jmenuje ministr obrany se souhlasem vlády ČR, po projednání ve výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR,
- ředitel VZ je z výkonu své funkce odpovědný ministru obrany, který ho taktéž může se souhlasem Vlády ČR odvolat,

⁷² POKORNÝ, L. *Zpravodajské služby*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2012, s. 76.

⁷³ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. s. 198-200.

⁷⁴ ČESKO. Zákon č. 289 ze dne 16. června 2005 o vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2005, částka 104, s. 1-3, 5-6. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-289/zneni-20150101.pdf>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-289/zneni-20150101.pdf).

⁷⁵ ČESKO. Zákon č. 153 ze dne 07. července 1994 o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1994, částka 49, s. 2-3, 5. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf).

⁷⁶ ČESKO. Zákon č. 221 ze dne 14. září 1999 o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 76, s. 1, 3-4, 17-19. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-221/zneni-20120601.pdf>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-221/zneni-20120601.pdf).

- na vymezení činnosti a vnitřní organizaci ZS - VZ se podílí vláda ČR,
- VZ předává prezidentu ČR a vládě ČR 1x ročně a na požádání zprávy o své činnosti, v případě nesnesení odkladu bezprostředně,
- prezident ČR a vláda ČR ukládají VZ úkoly, prezident ČR s vědomím vlády ČR,
- VZ spolupracuje s ostatními ZS ČR a ZS cizích zemí se souhlasem vlády ČR,
- vláda ČR informuje Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR o činnosti ZS - VZ,
- příslušník VZ jako voják z povolání je ve služebním poměru k ČR,
- do služebního poměru se povolává na dobu určitou, v rozmezí 2 až 20 let, zkušební doba činí 3 měsíce,
- předpoklady pro přijetí - složení vojenské přísahy, vykonání základní či náhradní vojenské služby, nebyt členem politické strany, politického hnutí či odborové organizace, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a kvalifikační předpoklady,
- příslušník VZ je povinen dodržovat základní povinnosti příslušníka a je omezen na některých občanských právech,
- příslušník VZ podléhá kázeňské pravomoci, kázeňským odměnám, kázeňským přestupkům a kázeňským trestům,
- atd.

„Vojenské zpravodajství zabezpečuje informace:

- mající původ v zahraničí, důležité pro obranu a bezpečnost České republiky,
- o zpravodajských službách cizí moci v oblasti obrany,
- o záměrech a činnostech namířených proti zabezpečování obrany České republiky,
- o záměrech a činnostech ohrožujících utajované skutečnosti v oblasti obrany České republiky.“⁷⁷

⁷⁷ ČESKO. Zákon č. 153 ze dne 07. července 1994 o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1994, částka 49, s. 2. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf).

5.3.2 Významní představitelé

generálporučík Ing. Ondrej Páleník, MBA

Jméno patrně nejvýznamnějšího velitele - ředitele vojenské ZS, generálporučíka Páleníka je poměrně všeobecně známo. Tento voják, narozený na Slovensku se po střední a vysoké vojenské škole usadil v elitním útvaru armády, v prostějovské 22. výsadkové brigádě, která v dnešních dnech nese hrdinný název 601. Skupina speciálních sil generála Moravce (dále jen 601. skss). V této 601. skss Páleník prošel mnohými velitelskými funkcemi, až se v letech 2002 - 2006 stal jejím velitelem. Po složení velitelské funkce, však nadále spolupracoval s 601. skss, neboť se nejdříve stal ředitelem Ředitelství řízení speciálních sil Ministerstva obrany a poté ředitelem VZ, které řídil v rozmezí let 2007 - 2012, kdy posléze odešel do výsluhy. Jako příslušník AČR, prošel vojenskými zahraničními operacemi např. Pouštní štít, Pouštní bouře či Trvalá svoboda, avšak do historie AČR se zapsal zejména jako nejmladší generálporučík v její historii, od konce druhé světové války jako první vojenský velitel v bojové misi, či jako zakladatele moderních speciálních sil AČR.⁷⁸

generálmajor Ing. Milan Kovanda

Kdyby někdo mluvil jako o nástupci generálporučíka Páleníka, měl by zřejmě na mysli generálmajora Kovandu. Kovanda po absolvování střední a vysoké vojenské školy se totiž stejně tak usadil v prostějovské 22. výsadkové brigádě. V rámci služby u tohoto útvaru na různých velitelských pozicích, se v roce 2003 postupně stal zástupcem velitele 601. skss a posléze v rozmezí let 2006 - 2010 i jejím velitelem. Po opuštění velitelské pozice v 601. skss byl ustanoven jako zástupce velitele Velitelství společných sil AČR. Po odchodu Páleníka do výslužby, se Kovanda ujal místa ředitele VZ, které řídil v rozmezí let 2012 - 2013.⁷⁹

Kauza Nagyová

Černou tečkou na kariéře obou generálů a samotného VZ však ve vzpomínkách zůstane propuknutí tzv. kauzy Nagyová. Olomoucké státní zastupitelství ve spolupráci

⁷⁸ STEHLÍK, E. *Dum spiro spero: 601. skupina speciálních sil generála Moravce*. 1. vyd. Mohelnice : Martin Vaňourek ve spolupráci s Jitkou Kejřovou, nakl. V ráji, Praha, 2010, s. 43.

⁷⁹ STEHLÍK, E. *Dum spiro spero: 601. skupina speciálních sil generála Moravce*. 1. vyd. Mohelnice : Martin Vaňourek ve spolupráci s Jitkou Kejřovou, nakl. V ráji, Praha, 2010, s. 44.

s ÚOOZ (Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování) provedlo v červnu roku 2013 úkony trestního řízení, které veřejnost mohla vnímat zejména řadou razií policejního orgánu ÚOOZ a následného zadržení několika významných osob. Kauzu Nagyová lze z dostupných pramenů rozdělit na tři části. První část se týká podezření z uplácení tří bývalých poslanců Parlamentu ČR, kteří za rezignaci na svůj poslanecký mandát měli být dosazeni do klíčových postů dozorčích rad. Druhá větev je podezření z napojení na tzv. lobbisty a tzv. kmotry v souvislosti s různými státními podniky. Třetí část a pro tuto bakalářkou práci hlavní, je podezření ze zneužití činnosti VZ, kterého se měli dopustit kromě samotné ředitelky kabinetu premiéra Nečase Jana Nagyová a dále příslušníci VZ - generálporučík Páleník, generálmajor Kovanda a plukovník Pohůnek. Jedná se zejména o podezření z nezákonného sledování, dnes již bývalé manželky premiéra Nečase, u které bylo VZ požádáno, aby prověřilo spekulace o jejím možném sledování cizími osobami. Původní rozsudek prvoinstančního soudu zprostil Pohůnka obvinění a Páleníka a Kovandu předal ke kázeňskému dořešení ministru obrany. Janě Nagyové (v dnešní době již Nečasové) soud uložil trestním příkazem roční podmínku. Vzhledem k podání opravného prostředku státních zástupců a některých obviněných, se případ bude dále řešit před soudem (k listopadu roku 2014).^{80, 81}

Páleník po odchodu z armádních řad VZ nastoupil jako předseda Správy státních hmotných rezerv, kde ho tzv. kauza Nagyová zastihla. Vzhledem k jeho obvinění byl nejdříve ze své pozice předsedy vyslán na nucenou dovolenou a v únoru roku 2014 z pozice odvolán. Kovanda je stále příslušníkem VZ, ale vzhledem k stále probíhajícímu trestnímu stíhání je nadále od začátku kauzy postaven mimo výkon služby. Jelikož však VZ jako jedna ze ZS ČR, plní zásadní úkoly v oblasti bezpečnosti ČR, byl Kovanda v říjnu 2014 odvolán z velitelské funkce a nahrazen plukovníkem Janem Berounem. Pohůnek, jako jeden z členů tehdejšího vedení VZ, respektive jako ředitel odboru kontroly a vnitřní bezpečnosti VZ, byl v době propuknutí kauzy stejně jako jeho nadřízený Kovanda v aktivní službě, byl proto stejně tak vzhledem k probíhajícímu

⁸⁰ TŘEČEK, Č., VÁLKOVÁ, H. *Soud poprvé veřejně otevře kauzu Nagyová, 521 dní po Nečasově demisi.* iDNES.cz [on-line]. 20.11.2014, [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/necasiva-nagyova-a-zpravodajci-u-soudu-dyj-/krimi.aspx?c=A141119_151317_krimi_cen>.

⁸¹ TŘEČEK, Č. *Jsem voják, o rozkazech nediskutuji, říká zpravodajec z kauzy Nagyová.* iDNES.cz [online]. 03.11.2013. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/pohunek-o-kauze-nagyova-0s3-/krimi.aspx?c=A131018_135951_krimi_cen>.

trestnímu stíhání postaven mimo službu. Nedlouho poté Pohůnkovy vypršela platnost služebně-pracovní smlouvy a po mnoha letech služby odešel z VZ, respektive z AČR.⁸²

Vzhledem k stále již zmíněnému probíhajícímu trestnímu řízení, není přístup k důkazům o celém případu. Média informovala však o určitých podezřeních a hypotézách, jak se možné zneužití VZ mohlo odehrát a kdo může být případně vinen a kdo nevinen. Bude potřeba počkat až na pravomocný verdikt nezávislého soudu, kdy poté z rozsudku a uvolněných informací bude možno začít plnohodnotné zkoumání. Jedno je však již jisté, tato kauza vrhla negativní stín na VZ i samotné generály a plukovníka, kteří dlouhá léta sloužili ve prospěch ČR.

5.3.3601. skupina speciálních sil generála Moravce

601. skss, je svého druhu jedinou jednotkou v rámci AČR. Jedná se o speciální jednotku, která může být kromě jiného vysazena v hlubokém týlu nepřítele a tam operovat zcela samostatně po mnoho dnů. Kromě čistě vojenských dovedností, které jsou vycvičeny a vypilovány do maxima (např. střelba, seskoky padákem, pyrotechnické zkušenosti, zdravotní péče, léčky, přepady, záchrana rukojmích, odstřelovačský výcvik, atd.) i několika speciálních dovedností (např. ochrana ambasad a ochrana velvyslanců v Iráku a Afghánistánu, záchranné operace, ozbrojené bezpečnostní doprovody, atd.) je 601. skss využívána, jako zdroj zpravodajských informací. Jelikož jsou její příslušníci např. vysazeni v týlu nepřítele, kde provádí klasický vojenský průzkum, provádí tím i v podstatě sběr zpravodajských informací. Tyto informace následně předávají nadřízenému velení, jejichž cestou se tyto informace, zejména ty zpravodajsky cenné, dostanou až k některé ZS ČR - zejména k VZ. „Čestný historický název "Generála Františka Moravce" propůjčil speciálním silám v květnu 1999 u příležitosti padesátého čtvrtého výročí ukončení druhé světové války prezident České republiky Václav Havel.“⁸³

Dlouhá léta existence takovéto armádní jednotky nebyla veřejnosti příliš známa, avšak do doby: „Když se po teroristických útocích na Spojené státy 11. září 2001

⁸² ČTK, iDNES.cz. *PŘEHLEDNĚ: Zneužití české rozvědky aneb Kdo je kdo v kauze Nagyová*. iDNES.cz [online]. 20.11.2014, [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/prehledne-kdo-je-kdo-kauza-nagyova-drm-/krimi.aspx?c=A141119_185105_domaci_hro>.

⁸³ ČESKO. 601. SKUPINA SPECIÁLNÍCH SIL GENERÁLA MORAVCE. *Čestný historický název "Generála Františka Moravce"*. 601. skupina speciálních sil generála Moravce [online]. [2014]. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z www: <http://www.601skss.cz/cestny_nazev.html>.

celosvětově objevilo volání po speciálních jednotkách schopných nekonvenčního vedení bojových operací, mnoho našich občanů teprve tehdy s překvapením zjistilo, že i Armáda České republiky disponuje dosud přísně utajovanou speciální jednotkou tohoto typu.“⁸⁴

„601. skss je v současnosti útvarem přímo podřízeným ministroví obrany cestou ředitele Vojenského zpravodajství a poskytuje nejvyššímu velení jedinečné a unikátní schopnosti v rámci AČR.“⁸⁵

Ke sklonku roku 2014 a hlavně k začátku nového roku 2015, projde 601. skss změnou nejen na výměně samotného velitele útvaru, ale i v podřízenosti útvaru. Od nového roku 2015 již nebude přímo podřízena vojenské zpravodajské službě - VZ, ale bude nově podléhat generálnímu štábu AČR. Přesněji řečeno nově založenému Ředitelství speciálních sil, kterého se o listopadu 2014 ujal jeden z novodobých bývalých velitelů 601. skss, plk. Ing. Karel Řehka.⁸⁶

⁸⁴ STEHLÍK, E. *Dum spiro spero: 601. skupina speciálních sil generála Moravce*. 1. vyd. Mohelnice : Martin Vaňourek ve spolupráci s Jitkou Kejřovou, nakl. V ráji, Praha, 2010, s. 41.

⁸⁵ ČESKO. 601. SKUPINA SPECIÁLNÍCH SIL GENERÁLA MORAVCE. *601. skupina speciálních sil*. 601. skupina speciálních sil generála Moravce [online]. [2014]. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z www: <<http://www.601skss.cz/soucasnost.html>>.

⁸⁶ ČESKO. 601. SKUPINA SPECIÁLNÍCH SIL GENERÁLA MORAVCE. *Plukovník Ing. Karel Řehka*. 601. skupina speciálních sil generála Moravce [online]. [b.r.]. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z www: <<http://www.601skss.cz/VELITELE/13.Rehka/Rehka.html>>.

6 Velké špionážní aféry a operace

6.1 Poválečné využití nacistických špiónů

Po 2. světové válce, začali světové mocnosti (zejména USA a SSSR) odhalovat rozsáhlost a propracovanost německých tajných programů. Vedle hlavních tajných zbraní nacistického Německa, které představovali rakety, raketové systémy a nové vývoje proudových letadel, si byly USA a SSSR vědomi, že ZS nacistického Německa dosahovali minimálně stejně vysoké úrovně, jako jejich vlastní ZS. Že velice cenný zdroj, lze z nacistických ZS získat, aby logické, jelikož každá ZS zjišťuje všechny zpravodajsky využitelné informace o svém protivníkovi, případně i o svých spojencích. USA a SSSR tedy samozřejmě zajímalo, jaké zpravodajsky využitelné informace se mohou z nacistických archivů a od důstojníků takovýchto ZS dozvědět. Nutno si uvědomit, že posléze vypuknutá studená válka, kterou si vrcholní představitelé osobu světových velmocí připouštěli, za již krátkou dobu, byly takovéto zpravodajské informace hotový poklad. Nejenže se např. USA dozvěděla vše, co se nacistickým ZS podařilo získat např. o vojenské doktríně, válečných postupům, vojenskému vývoji SSSR atd., ale i o případných agentech pracujících pro Německo na území USA. Toto využití nacistických zpravodajských informací platilo i pro SSSR. (Nelze si představit, že by se USA a SSSR setkali u jednoho stolu a vzájemně si vyměnily ukořistěné nacistické zpravodajské informace, ale jednalo se o to, že kdo co získal, to si také zpravodajsky zpracoval a využil. Je však možné, že v několika případech došlo k výměně informací, avšak s postupem prohlubující se studené války je to dále téměř vyloučeno). Dalším možným využitím, bylo dále prakticky (do terénu) povolát bývalé příslušníky nacistických ZS. Tito příslušníci pracující pod ochranou USA či SSSR (případně též i jiných států, v jiných částech světa) byli tedy opět povoláni do akce.

Generálmajor Reinhard Gehlen

Svého času důstojník německého nacistického generálního štábu pozemního vojska a náčelník 12. oddělení, tzv. Cizí vojska-východ (ZS zabývající se sběrem zpravodajským informací na východní frontě, respektive sběrem zpravodajských informací o Rudé armádě a SSSR), je jedním z těch, které povolala pro své služby USA. Když se blížil konec 2. světové války, rozhodl se Gehlen společně s několika svými

podřízenými, že si zachrání vlastní kůži. Ze zpravodajských archivů odvezli a uložili v padesáti ocelových vodotěsných bednách cenné zpravodajské informace (mikrofilmy), které ukryli v Alpských horách. Gehlen, dokázal svůj ukrytý poklad využít, jelikož se v červnu roku 1946 s požeňáním USA postavil do vedení nové ZS OG (Gehlenova organizace), zrekonstruované na zbytcích své předchozí ZS, do které přibral několik stovek bývalých příslušníků Gestapa a SD a dále několik tisíc informátorů. Gehlen a jeho ZS OG (posléze BND) odváděla vynikající práci, např. s předstihem informovala o stavbě berlínské zdi či o vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa roku 1968. V témže roce byl však Gehlen odvolán a propuštěn z BND, jelikož na jednom z nejvyšších míst své zpravodajské služby BND se mu po dlouhá léta ukrýval dvojitý agent. Jednalo se o vysokého pracovníka kontrarozvědky proti SSSR, který však ve skutečnosti předával přísně tajné zpravodajské informace právě do SSSR.^{87, 88, 89}

Nadporučík Max Rostock

Po roce 1948, kdy v Československu převzala moc KSČ, se StB, začala také zajímat a využívat zpravodajských informací od bývalých nacistů. V první řadě šlo o vypracování seznamu osob, které za okupace Československa, spolupracovali s Gestapem či s SD. Těchto seznamů poté chtěla StB zpravodajsky využít ve svůj prospěch (přimět dotyčné osoby ke spolupráci). StB např. využila nabídky služeb nadporučíka SS Maxe Rostocka, bývalého velitele SD v Kladně jako svého agenta. Rostock byl původně Československým soudem odsouzen k smrti, ale trest mu byl posléze zmírněn na doživotí, ačkoli patřil k organizátorům vyhlazení obce Lidice. V roce 1960 byl jako agent pracující pro StB vyslán do Německa, aby zde obstarával zpravodajské informace. S odstupem času však lze jeho spolupráci hodnotit jako málo užitečnou či až neúčinnou. Rostock zemřel v roce 1986 v 74 letech.⁹⁰

6.2 Britský špion George Blake

Mezi největší dubléry (dvojití agenti) se s přívlastkem nejvýkonnější, zařadil George Blake. Blakea si britská ZS SIS vyhlédla pro jeho válečné zkušenosti za

⁸⁷ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 137-138.

⁸⁸ ČERNÝ, V. Spolčení s ďáblem. *Válka REVUE Speciál*. Studená válka. 2013, roč. 1, č. 1. s. 87-88.

⁸⁹ Gehlen: Hodil se nacistům i CIA. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 68-69.

⁹⁰ ČERNÝ, V. Spolčení s ďáblem. *Válka REVUE Speciál*. Studená válka. 2013, roč. 1, č. 1. s. 88-89.

2. světové války a pro jeho znalost cizích jazyků. Blake, se však kromě běžné dublérské práce (předávání informací, přijímání dezinformací, odhalování spojeneckých agentů, ukrývání sovětských agentů, atd.) zapsal do dějin zejména vyzrazením tzv. Špionážního tunelu. Tento klasický 580 - 583 metrů dlouhý hornický tunel (i s vybavením za cca dvacet miliónů amerických dolarů), vybavený v té době nejvýkonnější telekomunikační technikou, byl vykopán pod sovětskou částí Berlína, na odposlechy pro CIA a SIS. Skutečná zpravodajská životnost tzv. Špionážního tunelu byla však pouhých jedenáct měsíců a jedenáct dnů dlouhá. Na přelomu 21. a 22. dubna roku 1956 byl tunel odhalen. Sověti s velkým zájmem ukazovali tunel zástupcům tisku a chlubili se takovýmto úlovkem, na který dle svých slov narazili při běžné kontrole a opravě jednoho z kabelů svého telekomunikačního vedení. Pravda byla však jiná, v SIS se nacházel zrádce. V pozdějším období je agent SIS Blake 3. dubna roku 1961 zatčen právě za odhalení tzv. Špionážního tunelu (a všeobecně za cca desetiletou zradu a špionáž pro SSSR) a odsouzen na 24 let trestu vězení. Odsouzením a uvězněním, však Blakeovo jméno nezmizelo ze světa. Po 5 letech žaláře, Blake utekl z vězení a po útěku přes celou Evropu se ocitl v Moskvě, kde byl oslavován jako hrdina vyznamenaný Leninovým řádem. Důvod možné Blakeovi zrady, lze odhalit v jeho memoárech. V době, kdy pracoval jako diplomat, v jihokorejském Soulu, se stejně jako mnoho ostatních ocitl v zajateckém táboře komunistických severokorejských vojsk. Zde na něj hluboce zapůsobilo několik podmětů - nezájem SIS o jeho osobu, masivní bombardování americkým válečným letectvem, četba koránu a studium Marxistického učení. Po nějaké době a po několika schůzkách s ruským zástupcem rozvědky (pozdější KGB), byl Blake ke konci roku 1951 získán pro spolupráci s SSSR.^{91, 92, 93}

6.3 Sovětský špion Oleg Gordijevskij

Jedním ze zběhů a dublérů z řad rozvědky KGB byl i plukovník Oleg Gordijevskij. Gordijevskij zastával vysokou funkci v organizaci KGB, nejenže měl již zmíněnou hodnost plukovníka, ale byl také zároveň šéfem rezidentury KGB v Londýně.

⁹¹ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 41-42, 50-51.

⁹² *Tajné operace CIA*. Překlad Petr Pazderka. 1. české vyd. Praha : Svojtka & Co., 2005, s. 34, 38-42.

⁹³ Blake prozradil tunel CIA pod Berlínem. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlaní*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 86-89.

Byl ovšem také dvojitým agentem a to již od roku 1974, kdy navázal spolupráci s britskou MI6. Důvodem spolupráce, dle jeho slov bylo přání, aby západní a východní svět (SSSR) zůstaly svobodné. Jeho přání o svobodném světě, však vážně narušil vpád vojsk Varšavské smlouvy roku 1968 do Československa, na jehož základě Gordijevskijm značně otrásla otázka správnosti sovětského komunistického režimu. Gordijevskij v rámci své dublérské práce, využil strachu SSSR z možné jaderné války a zásoboval svoji domovskou KGB značně pozměněnými zpravodajskými informacemi, které měli za cíl posílit obavu SSSR právě z možného použití jaderných zbraní proti SSSR. Např. posílal zpravodajské informace o zvyšujících se zásobách dárcovské krve a potravin, či o politických setkáních na nejvyšší vládní úrovni. Na druhou stranu, však MI6 poskytoval zpravodajské informace o skutečném stavu sovětských jaderných zbraní a samozřejmě také totožnosti sovětských agentů na západě. Dublérská práce Gordijevskijho, skončila v březnu roku 1985, kdy KGB získala zpravodajské informace o jeho spolupráci s MI6. SSSR se tvářila, že Gordijevskijho odhalila svoji vlastní kontrarozvědnou zpravodajskou činností, avšak pravda byla ta, že za tímto odhalením stál americký dublér, pracující pro KGB. I přes Gordijevskijho povolávací odjezd do SSSR a následné vyšetřování jeho osoby, se mu podařilo s pomocí MI6 utéci do Finska a poté se zpět vrátit do Velké Británie, již však oficiálně pod ochranou britské koruny. Svůj další život Gordijevskij zasvětil psaním knih o dějinách ZS SSSR a dále spolupracoval s britskými státními orgány ohledně otázek SSSR.^{94, 95}

„26. února 2005 mu Buckinghamská univerzita uděluje titul čestného doktora jako uznání vynikajících služeb ve prospěch bezpečnosti a ochrany Velké Británie. Na počest 81. narozenin královny Alžběty II. je 21. dubna 2007 slavnostně pasován na rytíře Řádu svatého Michala a svatého Jiří za službu prokázanou bezpečnosti Spojeného království.“⁹⁶

6.4 Americký špión Aldrich Ames

Aldrich Ames se stejně tak, jako jeho otec, stal příslušníkem americké CIA. Svými nadřizenými byl však hodnocen jako lenoch, alkoholik a jako průměrný

⁹⁴ Za absurdní divadlo s Kremlm britským rytířem. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani.* 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 92.

⁹⁵ KRIEGER, W. *Dějiny tajných služeb: od faraonů k CIA.* 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2011. s. 272-273.

⁹⁶ Za absurdní divadlo s Kremlm britským rytířem. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani.* 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 92.

důstojník ZS. Frustrace ze služebního hodnocení, rozvod, dluhy a snaha zajistit sobě a své nové manželce luxusní život, ho dovedly až ke zradě své vlasti. Byl duben 1985 a Ames čekal na zástupce sovětského velvyslanectví v jednom hotelovém baru. Oficiální verze byla ta, že chtěl sovětského zástupce přimět ke spolupráci. Realita byla však opačná. Jelikož se sovětský zástupce neobjevil, vydal se Ames osobně na velvyslanectví SSSR ve Washington D.C., kde zanechal obálku. Tato obálka v sobě ukrývala zpravodajské informace o dvou agentech KGB – agentech dublérech ve spolupráci s CIA, žádosti o peníze za tyto informace a nabídku na další spolupráci. O měsíc později obdržel Ames požadované peníze a započal spolupracovat s KGB. Aldrich Ames v průběhu deseti let KGB prozradil mnoho tajných informací a samozřejmě i to nejžádanější – nepřátelské agenty na vlastním území, či přímo ve vlastních řadách. Jednalo se nejen o americké, ale i jiné západní agenty a vzhledem k tomu, že Aldrich Ames byl vedoucí sovětské a východoevropské operační divize CIA, znal mnoho takovýchto agentů. Během Amesovi spolupráce s KGB, začala CIA v SSSR ztrácet své agenty a zpravodajské zdroje informací. Mnoho jejich agentů či spolupracovníků bylo buď uvězněno, nebo popraveno (např. popraven příslušník GRU v hodnosti generálplukovníka). První vyšetřování CIA však došlo k závěru, že ztráta agentů a zpravodajských zdrojů byla jen souhra náhod, výborné práci sovětské kontrarozvědky a také zradě příslušníka CIA Edwarda L. Howarda. Patrně vzhledem k tomu, že byl Aldrich Ames považován za líného, neskryval, či se patrně ani nesnažil skrývat své nenadálé bohatnutí. Manželé Amesovi byli viděni ve vyhlášených luxusních restauracích, luxusních obchodech a to vše v novém vozidle Jaguár. Štěstí však opět stálo na Amesově straně, když se kolegové ze CIA smířili s tím, že majetek je dědictví manželky, která pocházela z bohaté kolumbijské rodiny. Ames však dále vyrazil KGB přísně tajné informace, ale stále unikal možnému podezření. Říká se, že svět je malý a o náhody není nouze. Takto by se dala vysvětlit situace, kdy byl Ames součástí skupiny vyšetřovatelů, která vyslýchala plukovníka KGB, spolupracujícího s britskou MI6. Tím plukovníkem KGB byl Oleg Gordijevskij (viz podkapitola 6.3 Sovětský špion Oleg Gordijevskij, této bakalářské práce). Tohoto velice cenného agenta KGB, však Ames také vyrazil jeho domovské organizaci a způsobil MI6 těžkou ztrátu. Doba, kdy dopadl stín podezření na Amese z možné nezákonné činnosti bylo tehdy, když důvěrná známá manželů Amesových poukázala na jejich koupi nového domu. Byl již přelom let 1989 - 1990 a CIA stále přicházela o své agenty a zpravodajské zdroje informací. Nově

vzniklý tým z CIA a FBI měl za úkol najít nepřátelského dubléra. V podezření bylo původně 198 příslušníků CIA, avšak s postupem vyšetřování se počet snížil na pouhých 29, včetně Amese. V roce 1993 byl již hlavním podezřelým samotný Aldrich Ames, kterého tým složený z 50 příslušníků FBI již hlídal na každém kroku. 21. února roku 1994, den před služebním odletem do Moskvy byl zatčen nedaleko svého domu. Následné soudní líčení odsoudilo Aldricha Amese za špionáž k doživotnímu trestu odnětí svobody bez možnosti propuštění. Kauza Ames odstartovala i postihy v samotné CIA. Tehdejší ředitel CIA rezignoval na svou funkci, jedenácti příslušníkům byla udělena kázeňská důtka a několik osob dokonce odešlo ze služeb CIA.^{97, 98}

6.5 Únos Adolfa Eichmanna

Tento vyučený mechanik a posléze úředník z důlní společnosti, se postupem času stal členem NSDAP a příslušníkem SS. Podplukovník Adolf Eichmann se svým nadřízeným generálem Reinhardem Heydrichem, pracoval na hromadném vyhlazování židovského obyvatelstva z okupovaných území. S koncem 2. světové války se Eichmann stal jedním z mnoha tisíců válečných zajatců americké armády. Díky lžím a vypůjčenou identitou jiného německého důstojníka, nebyl po mnoho měsíců prozrazen. S tím, jak se na světlo světa vynořovali důkazy o válečných zločinech nacistů a o hrůzách koncentračních táborů, začal mýt Eichmann strach ze svého prozrazení a postavení před Norimberský tribunál. V Únoru roku 1946 Eichmann utekl z amerického vězeňského tábora a téměř 4 roky, opět pod falešnou identitou se ukrýval jako dřevorubec na severu Německa. Neustálé pátrání vítězných mocností po lidech odpovědných za válečná zvěrstva, posilovala i tzv. židovská komanda či osamělí lovci nacistů. Eichmann však 14. července roku 1950 opět se změněnou identitou, jako Ricardo Klement připlul do argentinského Buenos Aires. Problémů v poválečné Evropě bylo mnoho, a tudíž se bez povšimnutí z Rakouska vytratila jedna žena se svými 3 syny, kteří se v červenci roku 1951 taktéž vylodili na argentinské půdě, kde tato žena svým synům představila strýčka Ricarda. Prvotní stopa k odhalení Eichmanna byla, jak už to tak bývá v podstatě náhoda. Jeden z Eichmannových synů, se v Argentině stýkal s dívkou, jejíž otec si jednoho dne četl článek o nacistickém zločinci Eichmannovi.

⁹⁷ KATAMIDZE, V. I. *Věrní soudruzi, nelítostní kati: KGB a sovětské tajné služby 1917-1991*. 1. vyd. Praha : Levné knihy, 2008, s. 206-210.

⁹⁸ *Tajné operace CIA*. Překlad Petr Pazderka. 1. české vyd. Praha : Svojtka & Co., 2005, s. 171-179.

Zdalo se mu zvláštní náhodou, že právě přítel jeho dcery se jmenoval také Eichmann. Netrvalo dlouho a při jedné návštěvě dívčin otec poznal, v chlapcově otci právě Adolfa Eichmanna. Vzápětí poslal tuto informaci příslušným úřadům do Německa, odkud se tato informace dostala k ZS Izraele - Mossadu. (Je s podivem, že Eichmannovi, kterému se podařilo utéci a celou dobu se skrývat, změnit identitu sobě a své ženě, z neznámého důvodů ponechal svým synům rodné příjmení Eichmann). V roce 1958 odcestoval agent Mossadu do Argentiny na prověření. S odstupem času, se dá říci, že prověření zde nebylo provedeno důkladně. Agent Mossadu se spokojil s tím, že na údajné adrese nikoho nespátřil, dále nemohl uvěřit tomu, že by Eichmann žil v udávané chudinské čtvrti a také se domníval, že informátor, který kdysi zakusil koncentrační tábor na vlastní kůži, má pouze bujnou představu umocněnou svou postupující slepotou. Agent tedy sepsal zprávu pro ústředí Mossadu, o nepravdivé informaci a negativním výsledku prověření. Za rok a několik měsíců se však Mossadu do rukou dostala další zpravodajská informace, potvrzená ze dvou různých zdrojů. Z informací vyplývalo Eichmannovo krycí jméno a způsob jakým se dostal do Argentiny. Izrael si byl dobře vědom, že nemůže skrze oficiální diplomatické styky požádat argentinské úřady o Eichmannovo vydání, jelikož zdejší fašistický diktátorský režim by tuto žádost s naprostou jistotou zamítl. Zbývala tedy možnost tajné operace na území suverénního státu, kterou byl samozřejmě pověřen Mossad. Do Argentiny byl jako předvoj vyslán jiný agent Mossadu, aby potvrdil, že jde skutečně o Eichmanna. Přes měsíc pozorování nového bydliště, sledování možného Eichmanna a pořizování fotografií potvrzovalo původní zpravodajskou informaci. Jasný důkaz však vyslaný agent získal 21. března roku 1960, když se Eichmann vracel domů s kyticí, shodou okolností na den výročí 25. let svatby s manželkou. V Květnu roku 1960 Argentina pořádala setkání světových diplomatů v rámci oslav svého 150. výročí nezávislosti. V Argentině se již tou dobou nacházelo speciální komando agentů Mossadu, s rozkazem chytit a dopravit Eichmanna před soud do Izraele. Zadržení Eichmanna proběhlo 11. května kolem dvacáté hodiny večerní, kdy se Eichmann vracel z práce domů. Komando Mossadu, se z okraje silnice, z naoko nastrčeného porouchaného vozidla na něj vrhlo a posléze odvezlo do konspiračního bytu, kde proběhla identifikace a posléze výslech. K neměnným tělesným znakům (jizvy, mateřská znaménka) se i vězeň posléze doznal ke své pravé identitě. Jak již bylo uvedeno výše, museli agenti Mossadu vyřešit problém, jak Eichmanna dostat z profašistické Argentiny. Agenti Mossadu využili letadlo svých diplomatů, kteří se

zúčastnili uvedených oslav nezávislosti Argentiny, kam ho doprovodili jako člena personálu - opilého (zdrogovaného sedativy) stewarda. 22. května roku 1960 nacistický válečný zločinec Adolf Eichmann byl dopraven do Izraele a postaven před soud, na základě jehož rozsudku je na přelomu půlnoci z 31. května na 1. června roku 1962 oběšen. Tato tajná zpravodajská operace byla z hlediska spravedlnosti naprosto nezbytná. Izraelští představitelé nemohli dopustit, aby člověk, který je odpovědný za smrt cca 6 miliónů židovských obětí unikl spravedlnosti. Izrael při této akci porušil několik mezinárodních právních předpisů, včetně porušení územní integrity nezávislého státu. Argentina protestovala na půdě OSN proti tomuto zásahu, avšak postupem času toto téma utichlo. Naposledy vzbudil Eichmann pozornost světové veřejnosti tehdy, když Izraelský stát roku 1999 odmítl povolit zveřejnění autobiografických poznámek, které Eichmann sepsal ve vazbě během svého soudního líčení.^{99, 100}

⁹⁹ Izrael našťval Argentinu. Důvod? Unesl nacistického pohlavára. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 77 největších únosů v moderních dějinách. 2011, roč. 5, č. 1, s. 21-24.

¹⁰⁰ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 107.

Závěr, splnění hypotézy

Kdyby se někdo někoho zeptal: nač jsou potřeba ZS? Proč je potřeba mít tajnou organizaci, která jen ubírá peníze státního rozpočtu? Co dělá taková ZS, když občané nemají možnost to sami posoudit? Provádí dál ZS jako za studené války nelegální operace? Plní ZS svoji úlohu, když je ve světě stále mnoho násilí?

Tyto a mnoho takovýchto podobných otázek by zcela jistě mohlo zaznít na nějaké konferenci, veřejného setkání či vědecké půdě a pravděpodobně plynutím času už i zazněli. Jednoduchá protiotázka by se dala na tyto otázky položit: Myslíte si, že i přes výše uvedené otázky o ne-významu, neefektivnosti či zbytečnosti ZS, by každý vyspělý stát světa v 21. století takovéto ZS nadále zřizoval? Státy a země světa zřizují svoje ZS, jak již bylo v teoretické části této bakalářské práce uvedeno, k ochraně své integrity, ochraně svých zájmů a k ochraně svých občanů. ZS je státní orgán, který je zákony zmocněn k určitým úkonům a prováděním takovýchto úkonů se státu (představitelům státu) dostávají zpětnou cestou cenné (zpravodajské) informace, důležité pro jejich politické rozhodování a dalšího směřování a vývoje své země. Účast v mezinárodních vojenských operacích, hrozby a rizika pro občany v zahraničí, tlaky různých subjektů na ekonomické objekty státu, hrozby a rizika terorismu, hrozby a rizika organizovaného zločinu, atd. Takovéto a mnoho dalších (zpravodajských) informací je ZS dodáváno představitelům státu, kteří se na jejich základě (a nejen na jejich základě) rozhodují. Proč je potřeba mít ZS, její příslušníky či její metody a zpravodajské informace v utajení? Z prostého důvodu. K čemu by jinak bylo mít nějaké (zpravodajské) informace, když by byly veřejně plošně známy a jak by se podle nich dalo rozhodovat, když by se mohli měnit podle přání různých negativních subjektů. Mnohé zpravodajské informace jsou samozřejmě tajné i z důvodu, že by mohli např. rozšířit neadekvátní paniku, poškodit mezistátní zájmy, ztratit jistý ekonomický potenciál, nezabránit určitému nebezpečí, atd. Z takovýchto důvodů utajení zpravodajských informací, ale i příslušníků, metody a rozsahu práce, se odpovídá i na 2 zbylé otázky prvního odstavce. ZS tvoří jak občanští zaměstnanci, tak příslušníci těchto služeb, kteří procházejí přísnými přijímacími testy. Nejen zdravotní, psychické či fyzické testy, ale i důkladná kontrola osobního života příslušníka i jeho rodiny, před i po přijetí do řad ZS. Příslušníci (ale i občanští zaměstnanci) jsou v určitých obdobích ZS prověřováni, zda vědomě či nevědomě neprovádějí něco, co by mohlo ohrozit ZS či

bezpečnost státu. Kontrola probíhá i v postavení ochrany příslušníka před případnými negativními jevy. ZS je kontrolována svými vnitřními orgány, nadřízenými státními orgány - ministerstva a případně též neustrannými orgány - soudy. Výběr, podmínky, služba je koncipována takovým způsobem, aby se minimalizovali všechny případné nedostatky. Příslušníci ZS jsou ve služebních poměrech ke své zemi, jedná se o vzdělané, speciálně vyškolené, psychicky odolné, morálně čisté a odpovědné lidi, kteří slouží své zemi a jejím občanům. Samozřejmě jako v každé jiné společnosti se může vyskytnou negativní jedinec či jedinci, kteří sledují jiné cíle, než ty, které se zapřísahali - slíbily plnit (viz. např. podkapitola 6.2, 6.3 a 6.4 této bakalářské práce), ale naprostá většina příslušníků (ale i občanských zaměstnanců) si zaslouží respekt a úctu za svou obětavou práci, o jejichž úspěších či záslužných činech se lidská společnost třeba ani nikdy nedozví.

Pro případný širší či podrobnější rozsah práce či úkolů ZS je potřeba zajistit a splnit několik bodů a to zejména např.:

- lepší legislativa (např. více pravomocí, přístup do registrů veřejné správy, atd.),
- navýšení rozpočtu ZS,
- navýšení či vyškolení odborných příslušníků ZS (např. počítačový odborníci),
- obměna techniky ZS (např. počítače, radiostanice, prostředky pro sledování),
- lepší spolupráce mezi ZS (jak vnitřními, tak zahraničními),
- užší spolupráce a zpětná vazba na zadavatele (vedení státu),
- atd.

Pro některé ZS jakéhokoliv státu světa, se budou případně drobnější požadavky na zlepšení svojí činnosti více či méně lišit. Zatímco např. blíže neurčená asijská země, která má většinu svého území pokrytou nepropustnou džunglí, využije např. možnost rozšíření řad informátorů než např. země západní Evropy, která by dala přednost třeba přístupu do bankovních kont obchodních společností nebo rozšíření odposlechů. Např. ČR by z výše uvedeného pravděpodobně nejvíce využila oprávnění do přístupu vybraných registrů, přístupu k vybraným bankovním tajemstvím či i odměny techniky. V základě však jsou u všech ZS nejvíce potřebné finanční prostředky a legislativní pravomoci. Některé ZS světa disponují i svými policejními orgány (můžou zatýkat, vyslýchat, vést vyšetřování, atd.), ale v mnoha jiných ZS, včetně ČR se tento model neuzívá. Důvod je potřeba hledat v minulosti, zejména v době studené války, kdy

některé ZS místo shromažďování, analýzy a zpracování informací používali metody dýky a jedu. Nutno však podotknout - tehdy byla taková doba a zároveň položit otázku - a šlo by to tehdy i jinak?

V dnešní době je nejvíce činnost ZS spojována s terorismem. Svět si terorismus pamatuje v souvislosti s útoky na, např.: mnichovské olympijské hry, 11. září 2001, základní škola v ruském Beslanu, dopravní vlaky v Madridu, atd. Problematika terorismu je však velmi složitá a komplikovaná a nejen pro ZS představuje velkou hrozbu. V účinném boji proti terorismu platí mezi nejvyšší priority mezinárodní spolupráce, zejména výměna zpravodajských informací mezi jednotlivými ZS. ZS (např. ZS ČR) po získání a vyhodnocení zpravodajských informací - výstupních zpráv, získají případné podklady, které následně předají orgánům trestního řízení (policii, soud). Tyto orgány již poté mohou podnikat jednotlivé funkční kroky. Výměnou zpravodajských informací je samozřejmě myšlena i výměna mezi partnerskými ZS. Z logiky věci je jasné, že když se spojí více informací o určitém problému, lze pak efektivněji problému čelit. Klasický praktický případ může být např., že vybraná ZS východního světa má zpravodajské informace od svých terénních agentů-operativců, které se po spojení zpravodajských informací získaných např. rádio-odposlechů od jiné ZS, utvoří se tím komplexnější obraz a mohou do sebe zapadat informace, které by jinak původním ZS sami o sobě byly k ničemu. Vlády světa si význam takovéto spolupráce uvědomují, i když není, třebaže veřejně medializovaná, zcela určitě mezi stejně smýšlejícími státy je takováto spolupráce navázána. Přáním by bylo, aby takovéto spolupráce fungovali či se rozšiřovali a dávali i tzv. své ovoce.

Z úvodních cílů této bakalářské práce, lze pokládat za zodpovězené otázky, jakou roli měli ZS v utváření podoby dnešního světa a zda jsou ve vyspělém 21. století nadále prospěšné a potřebné. ZS měli zásadní roli v utváření podoby dnešního světa. V této bakalářské práci bylo uvedeno několik životních příběhů agentů-špiónů či zpravodajských operací (viz. např. kapitola 6), které jednoznačně ovlivnili vývoj světa. Někde ZS pomohli porazit nepřítele, někde snad zabránit válce, či někde dokonat spravedlnost. Však i z teoretické části této bakalářské práce, kde jsou uvedeny některé zákonné úkoly ZS (např. boj proti terorismu, boj proti organizovanému zločinu, ochrana státní suverenity, atd.) je logické, že plněním takovýchto úkolů, se daný stát - země ubírá jinou cestou, než kdyby ZS neplnily svoje úkoly. Bylo i rovněž uvedeno, že

pádem tehdejšího největšího nepřítele SSSR se svět nestal bezpečným. Terorismus, organizovaný zločin, genocidy, politické převraty, atd., to je jen drobný výčet problémů dnešního světa. ZS svojí činností zapadají do mlýnského kola státních (mezinárodních) orgánů, kteří takovéto a další hrozby se snaží eliminovat či neutralizovat. Zda jsou tedy ZS nadále ve vyspělém 21. století nadále potřebné a prospěšné? Jednoznačně samozřejmě ano.

Jak již bylo uvedeno v jiných částech této bakalářské práce, má ČR jako ZS - BIS, ÚZSI a VZ. V minulosti byli ZS na území ČR po cca 40 letech značně zneužívány proti vlastnímu obyvatelstvu (zejména StB) či plnily pokyny a práci pro prospěch SSSR, avšak přes to také v období 2. světové války dokázali značně narušovat a bojovat proti nepříteli okupující Československo. Nutně však opakovaně upozornit, že staré praktiky případně i některé zločiny (zejména StB) se již samozřejmě nedějí

ZS ČR došli od pádu komunismu v Československu dlouhou cestu. ČR je relativně malá země a tak si nelze představovat, že ZS ČR mají tak široké pole záberu, jako např. americká CIA. Lze usuzovat, že např. VZ v posledních cca 10 letech, se zaměřovalo na válečné bojiště Afghánistánu a Iráku, kde působili či nadále působí vyčleněné síly AČR. ÚZSI se zase patrně zabývala a zabývá otázkami možného ohrožení občanů ČR či zastupitelských úřadů ČR v zahraničí. Kontrarozvědka BIS se zas jistojistě zabývá možnými extremistickými či teroristickými hrozbami a i velkými ekonomickými tématy, u nichž je podezření na cizí vměšování. Jak již bylo uvedeno a i vysvětleno, jsou operace, úkoly a činnost ZS ČR utajovány, stejně jako u jiných ZS světa. Bylo rovněž uvedeno, že za ZS ČR odpovídá vláda ČR, která je koordinuje a ukládá společně s prezidentem ČR úkoly. Dalšími dokumenty, kterými lze odhadnout směřování ZS ČR může být i Koncepce zahraniční politiky či Bezpečnostní strategie. Tyto dokumenty samozřejmě navazují a doplňují se s ostatními nařízeními NATO a EU, či mezinárodními smlouvami. Zejména NATO a EU, kde je jedním ze základních pilířů společná obrana, je partnerství a význam ZS členských států nanejvýš důležitý.

Na úplný závěr lze dodat, že ZS a ZS ČR a jejich příslušníci (zaměstnanci), si zaslouží respekt a úctu svých občanů, jelikož právě tito příslušníci jsou těmi, kdo chrání jejich klidný spánek. O případném neúspěchu se bohužel často ví, ale o úspěších, se z důvodu ochrany know-how musí mlčet, aby se mohli další a další úspěchy vytvářet.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ČERNÝ, V. Pro ideály, nebo pro peníze? *Válka REVUE Speciál*. Studená válka. 2013, roč. 1, č. 1. s. 65-66. ISSN 1804-0772.
2. ČERNÝ, V. Spolčení s ďáblem. *Válka REVUE Speciál*. Studená válka. 2013, roč. 1, č. 1. s. 87-89. ISSN 1804-0772.
3. KATAMIDZE, V. I. *Věrní soudruzi, nelítostní kati: KGB a sovětské tajné služby 1917-1991*. 1. vyd. Praha : Levné knihy, 2008, 224 s. ISBN 978-80-7309-554-3.
4. KESSLER, R. *Úřad: tajné dějiny FBI*. 1. české vyd. Praha : BB/art ve spolupráci s nakladatelstvím Jiří Buchal, 2004, 433 s. ISBN 80-7341-272-1.
5. KRIEGER, W. *Dějiny tajných služeb: od faraonů k CIA*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2011. 328 s. ISBN 978-80-7429-170-8.
6. MORAVEC, F. *Špion, jemuž nevěřili*. 1. vyd. Voznice : Leda, 2014, 424 s. ISBN 978-80-7335-363-6.
7. NEKOLA, M. Vůle velkého bratra. *Válka REVUE Speciál*. Studená válka. 2013, roč. 1, č. 1. s. 26. ISSN 1804-0772.
8. POKORNÝ, L. *Zpravodajské služby*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2012, 150 s. ISBN 978-80-87284-21-6.
9. ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, 544 s. Universum. ISBN 80-242-1607-8.
10. RŮŽEK, J. *V labyrintu zpravodajských služeb*. 1. vyd. Praha : Šulc - Švarc, 2014. 205 s. ISBN 978-80-7244-363-5.
11. STEHLÍK, E. *Dum spiro spero: 601. skupina speciálních sil generála Moravce*. 1. vyd. Mohelnice : Martin Vaňourek ve spolupráci s Jitkou Kejřovou, nakl. V ráji, Praha, 2010, 303 s. ISBN 978-80-904588-0-2.
12. THOMPSON, L. *Manuál pro boj s teroristy*. Překlad Alena Breuerová. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 2005, 153 s. ISBN 80-237-3875-5.
13. VOLKMAN, E. *Dějiny špionáže: tajný svět špionů, vyzvědačů a rozvědčků od starověku až do doby po 11. září*. 1. vyd. Praha : Fortuna Libri, 2008, 223 s. ISBN 978-80-7321-387-9.

14. ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2009. 241 s. ISBN 978-80-87029-64-0.
15. Arago: český přeběhlík ve službách FBI. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 74-75. ISSN 1214-9519.
16. Blake prozradil tunel CIA pod Berlínem. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 86-89. ISSN 1214-9519.
17. Český James Bond: Vosku nakonec dostali komunisté. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 29-33. ISSN 1214-9519.
18. Gehlen: Hodil se nacistům i CIA. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 68-69. ISSN 1214-9519.
19. Izrael naštvál Argentinu. Důvod? Unesl nacistického pohlavára. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 77 největších únosů v moderních dějinách. 2011, roč. 5, č. 1, s. 21-24. ISSN 1214-9519.
20. Osud Josefa Frolíka: Vypůjčené jméno, neznámý hrob. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 96-97. ISSN 1214-9519.
21. *Tajné operace CIA*. Překlad Petr Pazderka. 1. české vyd. Praha : Svojtka & Co., 2005, 192 s. Tajnosti století. ISBN 80-7237-390-0
22. Za absurdní divadlo s Kremlem britským rytířem. *Epocha SPECIÁL: svět na vaší dlani*. 33 nejslavnějších špiónů v dějinách světa. 2008, roč. 2, č. 1, s. 92. ISSN 1214-9519.

Elektronické zdroje

1. ČESKO. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Historie vzniku*. Bezpečnostní informační služba. [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z [www: <http://www.bis.cz/historie-vzniku.html>](http://www.bis.cz/historie-vzniku.html).

2. ČESKO. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Kontrašpionáž*. Bezpečnostní informační služba. [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z www: <<http://www.bis.cz/kontraspionaz.html>>.
3. ČESKO. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Kontrola a dohled*. Bezpečnostní informační služba. [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z www: <<http://www.bis.cz/kontrola-dohled.html>>.
4. ČESKO. ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE. *Co děláme*. Úřad pro zahraniční styky a informace. [online]. Datum poslední aktualizace 29.07.2011 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z www: <<http://www.uzsi.cz/cz/co-delame.html>>.
5. ČESKO. ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE. *Jak jsme uspořádáni*. Úřad pro zahraniční styky a informace. [online]. Datum poslední aktualizace 02.11.2010. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z www: <<http://www.uzsi.cz/cz/jak-jsme-usporadani.html>>.
6. ČESKO. ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE. *Naše historie*. Úřad pro zahraniční styky a informace. [online]. Datum poslední aktualizace 01.07.2014 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z www: <<http://www.uzsi.cz/cz/nase-historie.html>>.
7. ČESKO. ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE. *Pro koho pracujeme*. Úřad pro zahraniční styky a informace. [online]. Datum poslední aktualizace 14.01.2010 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z www: <<http://www.uzsi.cz/cz/pro-koho-pracujeme.html>>.
8. ČESKO. 601. SKUPINA SPECIÁLNÍCH SIL GENERÁLA MORAVCE. *Čestný historický název "Generála Františka Moravce"*. 601. skupina speciálních sil generála Moravce [online]. [2014]. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z www: <http://www.601skss.cz/cestny_nazev.html>.
9. ČESKO. 601. SKUPINA SPECIÁLNÍCH SIL GENERÁLA MORAVCE. *Plukovník Ing. Karel Řehka*. 601. skupina speciálních sil generála Moravce [online]. [b.r.]. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z www: <<http://www.601skss.cz/VELITELE/13.Rehka/Rehka.html>>.
10. ČESKO. 601. SKUPINA SPECIÁLNÍCH SIL GENERÁLA MORAVCE. *601. skupina speciálních sil*. 601. skupina speciálních sil generála Moravce [online].

- [2014]. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z www: <<http://www.601skss.cz/soucasnost.html>>.
11. ČTK, iDNES.cz. *PŘEHLEDNĚ: Zneužití české rozvědky aneb Kdo je kdo v kauze Nagyová*. iDNES.cz [online]. 20.11.2014, [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/prehledne-kdo-je-kdo-kauza-nagyova-drm-/krimi.aspx?c=A141119_185105_domaci_hro>.
12. TŘEČEK, Č. *Jsem voják, o rozkazech nediskutuji, říká zpravodajec z kauzy Nagyová*. iDNES.cz [online]. 03.11.2013. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/pohunek-o-kauze-nagyova-0s3-/krimi.aspx?c=A131018_135951_krimi_cen>.
13. TŘEČEK, Č., VÁLKOVÁ, H. *Soud poprvé veřejně otevře kauzu Nagyová, 521 dní po Nečasově demisi*. iDNES.cz [on-line]. 20.11.2014, [cit. 2014-12-04]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/necasiva-nagyova-a-zpravodajci-u-soudu-dyj-/krimi.aspx?c=A141119_151317_krimi_cen>.
14. ZEMAN, P. Zpravodajské služby po 11. září. In: *Obrana a strategie (Defence and Strategy)* [online]. Brno : Univerzita Obrany, 2002, s. 63-74 [cit. 2014-12-28]. ISSN 1802-7199. Dostupné z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2002/1-2002/zpravodajske-sluzby-po-11-zari.html#.VKAV6wA0E>>.
15. ZEMAN, P. Zpravodajský cyklus - klišé nebo nosný koncept?. In: *Obrana a strategie (Defence and Strategy)* [online]. Brno : Univerzita Obrany, 2010-6-15, s. 45-64 [cit. 2014-12-28]. ISSN 1802-7199. DOI: 10.3849/1802-7199.10.2010.01.045-064. Dostupné z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2010/1-2010/clanky/zpravodajsky-cyklus-klise-nebo-nosny-koncept.html#.VKAUpwA0E>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 153 ze dne 07. července 1994 o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1994, částka 49, s. 1-9. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153/zneni-20140701.pdf>>.

2. ČESKO. Zákon č. 154 ze dne 07. července 1994 o bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1994, částka 49, s. 1-11. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-154/zneni-20140501.pdf>>.
3. ČESKO. Zákon č. 221 ze dne 14. září 1999 o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 76, s. 1-64. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-221/zneni-20120601.pdf>>.
4. ČESKO. Zákon č. 361 ze dne 23. září 2003 o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 121, s. 1-95. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361/zneni-20140101.pdf>>.
5. ČESKO. Zákon č. 289 ze dne 16. června 2005 o vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2005, částka 104, s. 1-10. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-289/zneni-20150101.pdf>>.

Seznam zkratk

AČR	- Armáda České republiky (ČR)
BIS	- Bezpečnostní informační služba (ČR)
BND	- Bundesnachrichtendienst - spolková ZS ¹⁰¹ (poválečné Německo)
CIA	- Ústřední zpravodajská služba (USA)
ČR	- Česká republika
ČSFR	- Česká a Slovenská Federativní Republika
EU	- Evropská unie
FBI	- Federální úřad pro vyšetřování (USA)
FMO	- Federální ministerstvo obrany
FMV	- Federální ministerstvo vnitra
GESTAPO	- Geheime Staatspolizei - tajná státní policie ¹⁰² (Třetí říše)
GRU	- Hlavní správa rozvědky ¹⁰³ (Rudá armáda, SSSR)
KGB	- Výbor pro státní bezpečnost ¹⁰⁴ (SSSR)
KSČ	- Komunistická strana Československa
MI6	- Military Intelligence nr. 6 - vojenská ZS č. 6 ¹⁰⁵ - SIS (Velká Británie)
MO	- Ministerstvo obrany
MOSSAD	- Ústřední institut pro rozvědku a mimořádné úkoly ¹⁰⁶ (Izrael)

¹⁰¹ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 52.

¹⁰² ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 143.

¹⁰³ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 153.

¹⁰⁴ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 213.

¹⁰⁵ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 279.

¹⁰⁶ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 287.

MV	- Ministerstvo vnitra
NATO	- Severoatlantická aliance
NKVD	- Lidový komisariát vnitřních věcí (SSSR)
NSDAP	- Národně socialistická německá dělnická strana (Třetí říše)
OG	- Gehlenova organizace (poválečné Německo)
OSN	- Organizace spojených národů
R-U	- Rakousko-Uhersko
SD	- Sicherheitsdienst - bezpečnostní služba SS ¹⁰⁷ (Třetí říše)
SIS	- Secret Intelligence Service ¹⁰⁸ - MI6 (Velké Británie)
SNB	- Sbor národní bezpečnosti (Československo)
SOE	- Special Operations Executive - útvar speciálních operací ¹⁰⁹ (Velká Británie, 2. světová válka)
SS	- Schutzstaffel - ochranný oddíl ¹¹⁰ (Třetí říše)
SSSR	- Svaz sovětských socialistických republik
StB	- Státní tajná bezpečnost (Československo)
TGM	- Tomáš Garrigue Masaryk
ÚOOZ	- Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky (ČR)
ÚZSI	- Úřad pro zahraniční styky a informace (ČR)
USA	- Spojené státy americké
VKR	- Vojenská kontrarozvědka (Československo)

¹⁰⁷ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 397.

¹⁰⁸ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 426.

¹⁰⁹ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 431.

¹¹⁰ ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M. *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2006, s. 442.

VOZ	- Vojské obranné zpravodajství (ČR)
VZ	- Vojské zpravodajství (ČR)
VZS	- Vojská zpravodajská služba (ČSFR - ČR)
ZS	- Zpravodajská služba
ZSGŠ	- Zpravodajská služba generálního štábu (Československo)
601. skss	- 601. Skupina speciálních sil generála Moravce (ČR)